

نخستین ویژه‌نامه همایش بین‌المللی

فقه سیاست خارجی

پاییز ۱۴۰۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۳
ویژه نامه
دینوتمدن

نخستین ویژه نامه همایش بین المللی
فقه سیاست خارجی

پاییز ۱۴۰۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيكَ الْحُجَّةَ
بِئْنَ الْحَسَنِ صَلَواتِكَ عَلَيْهِ وَعَلَى
آلِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَفِي كُلِّ
سَاعَةٍ وَلِيًّا وَحَافِظًا وَقَائِدًا وَنَاصِرًا
وَدَلِيًّا وَعَيْنًا حَقًّا تُسَكِّنُهُ
أَرْضَكَ طَوْعًا وَتُمَتِّعُهُ فِيهَا طَوِيلًا

گفتمان یک جامعه مثل هواست،
همه تنفسش میکنند؛ چه بدانند، چه
ندانند؛ چه بخواهند، چه نخواهند. باید
این گفتمان‌سازی انجام بگیرد؛ که
البته نقش رسانه‌ها و بالخصوص نقش
روحانیون و نقش بزرگان و اساتید
دانشگاهی حتماً نقش بارز و مهمی
است.

۱۳۹۰/۱۰/۱۴

انستیتوت پژوهش‌های
دین و ولایت

دین و
ولایت

نشانی انتشارات: قم - بلوار شهید صدوقی - ک ۳۶ - پ ۱۱

شماره تماس: ۰۹۹۱۳۰۳۰۱۵۵

DinVaTamadon . ir

۳

ویژه‌نامه دین و تمدن

نخستین ویژه‌نامه همایش بین‌المللی

فقه سیاست خارجی

گزارشی از فعالیت‌های علمی و پژوهشی

پاییز ۱۴۰۲

فهرست

۱۳	پیش سخن
۲۱	دیدارها و رهنمودها
۲۳	سخن اول
۲۴	جلسات هم‌افزایی
۲۷	دیدار با مدیر حوزه‌های علمیه
۲۹	دیدار با دکتر فتحعلی، معاون وزیر خارجه
۳۰	دیدار با دکتر محمدحسن شیخ‌الاسلامی
۳۱	دیدار با آیت‌الله فاضل لنکرانی
۳۳	دیدار با آیت‌الله شب‌زنده‌دار
۳۴	دیدار با مدیر حوزه علمیه خراسان
۳۵	دیدار با آیت‌الله سیدان
۳۷	دیدار با آیت‌الله اشرفی شاهرودی
۳۸	دیدار با آیت‌الله علیدوست
۴۰	دیدار با دکتر طهرانچی
۴۲	دیدار با آیت‌الله مقتدایی
۴۹	نشست رونمایی

نشست خبری رونمایی از پوستر و سایت همایش.....	۵۱
گزارش سفر عراق.....	۵۷
همایش فقه سیاست خارجی در عراق.....	۵۹
دیدار با مرجعیت عراق.....	۶۰
دیدار با آیت‌الله سند.....	۶۱
دیدار با آیت‌الله سبزواری.....	۶۳
دیدار با آیت‌الله جواهری.....	۶۴
دیدار با سید عمار حکیم.....	۶۶
دیدار با شیخ همام حمودی.....	۶۸
دیدار با شیخ خالد ملاً.....	۶۹
دیدار با دکتر عبدالامیر زاهد.....	۷۱
دیدار با آیت‌الله قزوینی.....	۷۲
پیش‌نشست‌های علمی و تخصصی.....	۷۹
نخستین نشست: با موضوع: چرایی همایش فقه سیاست خارجی.	۸۱
نشست دوم: با موضوع: ضرورت فقه در سیاست خارجی.....	۸۶
نشست سوم: با موضوع: چیستی روابط بین‌الملل.....	۸۹
نشست چهارم: با موضوع: مقاومت و تغییر موازنه قوا.....	۹۶
نشست پنجم: با موضوع: نقش اروپا در تحولات جدید بین‌المللی.....	۱۰۱
نشست ششم: با موضوع: جایگاه اندیشه اسلامی در نظریات روابط بین‌الملل.....	۱۰۵
نشست هفتم: با موضوع: چیستی امنیت بین‌الملل.....	۱۱۰

نشست هشتم: با موضوع: روابط بین‌الملل و ضرورت‌های فقه سیاسی	۱۱۳
نشست نهم: با موضوع: تاملاتی پیرامون فقه جهاد و سیاست خارجی	۱۱۶
نشست دهم: با موضوع: مسئله حقوق بشر در سیاست خارجی ..	۱۱۹
نشست یازدهم: با موضوع: وظایف فقه سیاست خارجی.....	۱۲۲
نشست دوازدهم: با موضوع: جایگاه شیعه در نظام بین‌الملل جدید	۱۲۶
نشست سیزدهم: با موضوع: راهبرد وحدت و سیاست خارجی.....	۱۲۹
نشست چهاردهم: با موضوع: نظریه اسلامی در روابط بین‌الملل ..	۱۳۳
نشست پانزدهم: با موضوع: مقاومت و منافع ملی ..	۱۴۲
نشست شانزدهم: با موضوع: فقه تمدنی و روابط بین‌الملل ..	۱۴۵
نشست هفدهم: با موضوع: مداخله بشر دوستانه در فقه اسلامی و حقوق بین‌الملل.....	۱۵۳
نشست هجدهم: با موضوع: نقش اقتصاد در پیشبرد اهداف سیاست خارجی ..	۱۵۶
شیوه‌نامه ارائه مقالات.....	۱۶۵
شیوه‌نامه ارائه مقالات در همایش ..	۱۶۷

پیش سخن

پیش سخن

حکمرانی دینی، فصلی نوین در تاریخ معاصر جهان ایجاد کرد. آنچه که بر اثر تاریخ چند قرن اخیر اروپا بر سر حکومت‌ها آمد، سبب شد که عملاً دین از چرخه حاکمیت عقب رانده شود. از همین رو، آغاز انقلابی بر محور دین و با آموزه‌های اسلامی، چنان شگفتی در افکار و اندیشه‌ها ایجاد کرد، که می‌توان تاریخ اندیشه و حکمرانی را به پیش و پس از آن تقسیم کرد.

هیچ حاکمیتی را نمی‌توان یافت که بر ایدئولوژی بست نیافته باشد. اگر چه حکومت‌های کنونی سعی دارند تا ایدئولوژی‌هایی که بر مدار باورهای دینی شکل یافته باشند را عقب برانند؛ اما بر اساس همان اغراضی که چنین عملکردی را توجیه می‌کند، می‌توان بنیان این حکمرانی را به چالش کشید.

دانش روابط بین‌الملل، از جمله دانش‌هایی است که ولادتش برای همین دوران نزدیک به ماست و نیازهایی که بعد از دو جنگ جهانی اقتضا داشت، شکل‌گیری این دانش را رقم زد. اما حقیقت اینجاست که تاریخ عرصه‌های سیاست خارجی هم‌پای تاریخ انسان‌هاست و در همه دوران‌هایی که دانشی به نام روابط بین‌الملل سامان نیافته بود، این سیاست خارجی بود که مسائل کلان را رقم می‌زد.

ما در دوران طلایی حکومت اسلامی قرار داریم و باید در زیست فردی و اجتماعی مان، وفادارانه در بست و گسترش حقیقت اسلام در این دوران کوشا باشیم. اتفاق بزرگی که چند دهه پیش به دست مردمان باورمند این سرزمین رقم خورد و در همه پیچ و تاب‌های داخلی و بین‌المللی با چالش‌های بزرگ و کوچکی همراه بود.

حکمرانی دینی نیازمند تولید ادبیات علمی است. دانشی که بر مدار فقه و حقوق اسلامی برقرار باشد. دانشی که بتواند در عبور از چالش‌ها و ببزنگاه‌ها یاری‌گر باشد. برای بسترسازی این مهم، باید پیوندی میان فقه و تخصص ایجاد شود که از رهگذر آن، عرصه‌ها به خوبی شناسایی شده و بر اساس مبانی، به حل آن پرداخته شود.

موسسه دین و تمدن با درک ضرورت مهم پیوند فقه و تخصص،

فعالیت‌های علمی و پژوهشی خود را آغاز نمود و با برگزاری دوره‌ها، کارگاه‌ها، نشست‌های علمی و تخصصی، تالیف متون علمی و... گامی هر چند کوچک در این مسیر برداشته است.

یکی از عرصه‌های پرچالش که خلأ هم‌نشینی بین متخصصان و فقیهان در آن به خوبی قابل لمس است، سیاست خارجی است. امروز پس از هم‌نشینی و جلسات متعدد با مدیران، معاونان و سفرای دوره‌های کنونی و پیشین وزارت امور خارجه و همچنین بخش‌های بین‌المللی بسیاری از مراکز اجرایی و مدیران برخی از ارگان‌های مختلف نظام که نقش سازنده‌ای در روابط خارجی کشور دارند، این نیاز را صدچندان درک می‌کنم. این نیاز را در محضر مراجع و عالمان و فقیهان بسیاری مطرح کرده‌ایم و آنان نیز تشویق‌هایی بسیاری داشتند که این مسیر باید پیموده شود؛ اگر چه برای شروع چنین ضرورت مهمی کمی تاخیر به حساب می‌آید، اما تاکید بسیار داشتند که اکنون نیز اگر به این مهم پرداخته نشود، فرداها حسرت آن را خواهیم خورد.

از همین رو جلسات آغازین اجرای همایشی با موضوع فقه سیاست خارجی در دستور کار قرار گرفت و پس از مشورت‌های بسیار، به این نتیجه رسیده شد که این همایش با همکاری حوزه علمیه قم و خراسان و

همچنین وزارت امور خارجه به عنوان متولی سیاست خارجی و مرکز مطالعات آن وزارت خانه به عنوان بخش علمی آنان، و همچنین مجموعه دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان همیار علمی و دانشگاهی این طرح قرار گیرند.

اکنون پس از گذشت ماه‌ها فعالیت مجموعه دبیرخانه همایش و تلاش‌های علمی و اجرایی برادران بزرگوام در این دبیرخانه، قریب بیست نشست علمی و تخصصی در قم، مشهد، تهران، بغداد و نجف برگزار شده و دو درس خارج فقه در حوزه‌های علمیه با عنایت به همین همایش شروع شده است. برخی از اساتید موضوعاتی انتخاب نموده‌اند که در قالب درس‌واره‌های تخصصی یا فقهی به همایش ارائه دهند. با قریب صدو هشتاد نفر از اساتید حوزوی و دانشگاهی و همچنین مسولین اجرایی در عرصه‌های گوناگون فعالیت‌های بین‌المللی اعم از دستگاه وزارت خارجه و سایر دستگاه‌ها جلساتی برگزار شده است. مجموعه فهرست موضوعاتی که در آغاز مسیر حدود سی موضوع فقهی یا تخصصی در بر داشت که نیازمند کار پژوهشی بود، اکنون به قریب دویست موضوع رسیده است که پس از ارائه به اساتید، جملگی اذعان داشتند کار بزرگ و مهمی صورت پذیرفته و همین فهرست موضوعاتی که گردآوری شده، گام مهم و اثرگذاری است.

شرح همه تلاش‌ها، فرصت دیگری می‌طلبد و درد و دل‌ها بسیار، اما

آنچه را که بر خود فرض می‌دانم، سپاس و تشکر از برادران بزرگواریم در دبیرخانه همایش و موسسه دین و تمدن است که در مسیر همه این تلاش‌ها، جانانه و با تمام وجود همت کردند و امیدوارم که این همت مضاعف، مورد رضایت حضرت صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف باشد.

علی صفدری

دیدارها و رهنمودها

سخن اوّل

شاید بتوان یکی از مهمترین نیازهای امروز نظام اسلامی بعد از گذشت چهار دهه، و همچنین یکی از دغدغه‌های مقام معظم رهبری را چنین برشمرد که باید تدبیری برای چالش‌های نظام اندیشیده شود و با پیوندی میان فقه و تخصص به پاسخگویی نیازها برخاست.

اگر چه گام‌هایی در این عرصه‌ها برداشته شده، اما ناگزیریم که اعتراف کنیم که این دغدغه، یک جهاد دسته‌جمعی را می‌طلبد تا موضوعات و مباحث میان‌رشته‌ای بین تخصص‌ها و فقه استخراج گردد و آنگاه بتوانیم آنها را به فقه عرضه کنیم.

دبیرخانه همایش، برای بسترسازی و ریل‌گذاری اولیه در مسیر این همایش، تلاش نمود تا از رهگذر برگزاری جلسات هم‌افزایی و میزگردهای

تخصصی و علمی با همه مراکز علمی حوزوی و دانشگاهی و ارگان‌های مرتبط دولتی، مسیر ابتدایی را مشخص گردانند. از همین رو با چهره‌ها و گروه‌های مختلفی جلسات کارشناسی برگزار شد تا راه و رسم اولیه ترسیم گردد.

جلسات هم‌افزایی

نخستین جلسه هم‌افزایی با حضور برخی اعضای انجمن دانش‌پژوهان موسسه دین و تمدن در یازدهم اردیبهشت ۱۴۰۲ در قم برگزار شد. در این جلسه به مسائل و چارچوب‌های کلی بحث پرداخته شد و جمع‌بندی همه فضایی حاضر در جلسه بر لزوم حضور و استفاده از متخصصین برای استخراج موضوعات بود. از همین رو، دومین جلسه هم‌افزایی با فاصله یک‌ماهه برگزار گردید تا نتایج جلسه پیشین و نتیجه مطالعات بر محورهایی که بحث شده بود عرضه گردد. آنچه در این جلسه مورد تاکید قرار داشت، مسئله کارگاهی بودن جلسات درون همایش بود تا بتواند مسائل را به خوبی روشن سازد. همچنین پیشنهاد استفاده از اساتید تکمیلی در کنار مباحث اساتید اصلی مطرح شد. آنچه که برای همه حاضران در جلسه هم‌افزایی مطرح بود، هدف و علت‌غایی همایش بود که باید به گونه‌ای طرح‌ریزی شود تا بتواند تولید ادبیات علمی کند و راهگشای

چالش‌های پیش روی نظام باشد.

نخستین جلسه هم‌افزایی همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی
با حضور اعضای انجمن دانش‌پژوهان موسسه دین و تمدن

پس از برگزاری سومین جلسه هم‌افزایی در موسسه دین و تمدن، جلسات مشورتی، علمی و تخصصی بسیاری با چهره‌ها و مراکز گوناگونی از جمله: وزیر امور خارجه، ریاست مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه، مدیر پژوهشگاه‌های دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی، ریاست دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی، معاونت بین‌الملل و معاونت پژوهش

دومین جلسه هم‌افزایی همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی
با حضور اعضای انجمن دانش پژوهان موسسه دین و تمدن

دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، مدیریت و معاونان مرکز فقهی ائمه اطهار، ریاست موسسه مطالعات راهبردی فرهیختگان قائم، مدیر حوزه‌های علمیه سراسر کشور، مدیر حوزه علمیه خراسان، معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه، معاونت بین‌الملل حوزه‌های علمیه، معاونت بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی، معاونت علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی، موسسه موضوع

شناسی فقهی، پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات وزارت ارشاد، دفتر فقه معاصر، دبیرکل مجمع جهانی اهل بیت علیهم‌السلام، ریاست حوزه‌های علمیه خواهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، مرکز مطالعات و پاسخ حوزه علمیه و ... برگزار گردید. همچنین با معاونین، مدیران و سفرای بسیاری از دستگاه وزارت امور خارجه و با برخی از اعضای شورای نگهبان و مجلس خبرگان رهبری جلساتی برگزار شد.

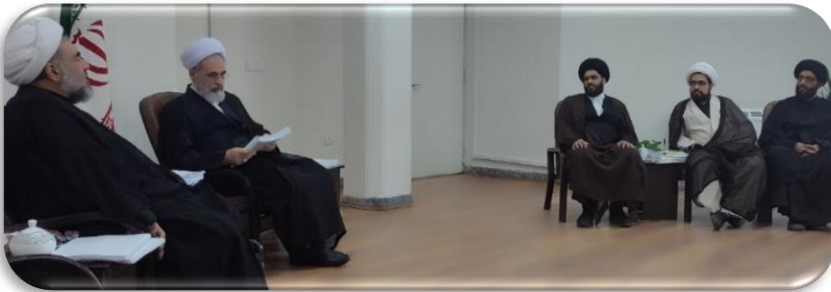
دیدار با مدیر حوزه‌های علمیه

در جلسه‌ای که با حضور رئیس و اعضای دبیرخانه همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با آیت‌الله اعرافی، مدیر محترم حوزه‌های علمیه در دفتر ایشان برگزار شد، بر ضرورت انجام این کلان پروژه تاکید گردید.

در این دیدار، پس از ارائه گزارشی از گام‌های آغازین صورت گرفته برای ساماندهی و برگزاری این همایش، بر ضرورت ورود همه جانبه حوزه‌های علمیه در این عرصه‌ها پرداخته شد.

آیت‌الله اعرافی در این دیدار ضمن ابزار خرسندی از آغاز به کار چنین گام بزرگی در عرصه سیاست خارجی بیان فرمود: دستگاه سیاست خارجی، شریان بین‌المللی نظام اسلامی است و پرداختن به چالش‌های فقهی آنان

از وظایف حوزه‌های علمیه است. ورود منسجم و جدی به این مسائل باید خیلی زودتر اتفاق می‌افتاد، ولی به حمدالله همین همایش می‌تواند گامی مستحکم برای این عرصه باشد.

ایشان در ادامه ضمن اشاره به درختواره موضوعاتی که در دوره‌ای چهارساله و با تلاش‌های کارشناسی بسیار تدوین شده، گفت: باید با عنایت به درختواره‌ای که تدوین شده، شاخه‌هایی که مرتبط با این مباحث است شناسایی شده و از ظرفیت آنها استفاده شود. کار این درختواره به پایان نرسیده و می‌تواند تکمیل شود، از همین رو چنانچه محورها و شاخه‌هایی که نیازمند به آن هستیم و در این درختواره نیامده را می‌توان بر آن افزود تا با ایجاد رشته‌ها و گام‌های گوناگون در فضای آموزشی و پژوهشی حوزه، به نیازمندی‌های دستگاه دیپلماسی پاسخ داد.

دیدار با دکتر فتحعلی، معاون وزیر خارجه

دیدار با دکتر فتحعلی از اولین جلسات دبیرخانه همایش بود که با مسولین دستگاه سیاست خارجی برگزار شد. در این دیدار، پس از اعلام نیاز دبیرخانه همایش بر همکاری وزارت امور خارجه، بر ضرورت اجرای این طرح تاکید شد.

در این دیدار دکتر فتحعلی ضمن آرزوی توفیق برای این همایش، بر ضرورت ورود وزارت خارجه در این عرصه‌ها گفت و بیان داشت: باید برای حلّ و فصل مسائل سیاست خارجی و وزارت امور خارجه، حوزه‌ها به میدان بیایند تا پاسخگوی نیازهای ما باشند.

پس از این جلسه، گفتگوهایی با وزیر امور خارجه صورت پذیرفت و ایشان ضمن تاکید بر ضرورت برگزاری چنین همایشی و نیازمندی وزارت خارجه بر فقاقت، قول همکاری وزارت امور خارجه به همایش را دادند و اجازه درج نشان وزارت خارجه در این همایش و سایر همکاری‌ها داده شد.

دیدار با دکتر محمدحسن شیخ‌الاسلامی

در دیداری که با دکتر محمدحسن شیخ‌الاسلامی در اول مرداد ۱۴۰۲ در مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی با دبیرخانه همایش انجام گرفت، ایشان ضمن بیان کارهای صورت گرفته در حوزه‌های فکری و دینی در دفتر مطالعات، به بیان ضرورت شروع گامی در عرصه‌های اندیشه‌ای دانش روابط بین‌الملل پرداخت.

ایشان در ادامه افزود: ما باید به دنبال خلق نظریه روابط بین‌الملل دینی باشیم و خلأیی که احساس می‌شود در این حوزه‌هاست.

در ادامه ایشان ضمن ابزار خرسندی از آغاز چنین مسیری، قول همکاری مرکز مطالعات وزارت خارجه در این همایش را دادند و درج نشان آن مرکز و سایر همکاری‌ها نیز مقرر شد. همچنین مقرر شد تا در نشستی برای کارشناسان ارشد مرکز مطالعات، ضرورت این گام مهم برای آنان نیز تبیین شود.

شایان ذکر است که نشست مزبور، در تاریخ اول شهریور ۱۴۰۲ با حضور

حجج اسلام صفدری و موسوی از دبیرخانه همایش و دکتر شیخ‌الاسلامی و کارشناسان ارشد آن مرکز، در سالن جلسات مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی برگزار گردید.

دیدار با آیت‌الله فاضل لنکرانی

آیت‌الله فاضل لنکرانی در دیدار اعضای دبیرخانه همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی گفت: این همایش پویایی حوزه و فقه شیعی را در چنین اموری نشان می‌دهد. من یک بحث‌هایی راجع به این جمله امام که الاسلام هو الحکومه، تقریباً چهل جلسه بحث کرده‌ام و منابع فقهی آن را از آیات قرآن استخراج کرده‌ام. حدود سی چهل آیه در این اندیشه امام پیدا کردم برخی خرده می‌گیرند که یعنی چه "الاسلام هو الحکومه"؟! اینها ناشی از ضعف علمی است.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم افزود: این بحث فقه سیاست خارجی خیلی بحث مهمی است، یکی از قاعده‌های قابل توجه برای این مباحث، قاعده الزام است. قاعده الزام کیفیت ارتباط مسلمان و غیرمسلمان را ترسیم می‌کند. قراردادها و معاملات با آنها تحت این قاعده است. قاعده الزام یک قاعده مهجوری بود که فقهای قدیم تنها در سه طلاق در یک مجلس به آن توجه می‌کردند. سپس آرام آرام فقهای قوی‌تر آمدند و راجع به مطلق کفار این قاعده را استفاده کردند.

رئیس مرکز فقهی ائمه اطهار(ع) گفت: مرحوم آقای خویی در منهاج برای قاعده الزام یازده مورد را بررسی کردند. من در رساله قاعده الزام چهل مورد آورده‌ام که اگر بررسی بیشتری کنیم، مخصوصاً در موضوعات جدیدی که وجود دارد، خیلی بیشتر از اینها می‌شود. بنظرم این از قواعدی است که در همین مسئله فقه سیاست خارجی، خیلی بیشتر باید کار شود. اصلاً اگر کسی قاعده الزام را نداند، دین را نمی‌تواند بفهمد.

ایشان ادامه داد: نکته بعدی خود ارتباط با وزارت خارجه است. یعنی واقعا باید جلساتی گذاشته شود و موضوعات و ریز مسائل را از آنان بگیریم و روی آن کار شود. این مسائل و موضوعات هر چه بیشتر از ایشان گرفته شود و به دنبال آن مقالاتی نوشته شود که غیرواقعی و کم کاربرد نباشد، بلکه یک چیز در میدان باشد و موارد ابتلای آنان باشد. این کار فوق‌العاده مؤثر

است. یعنی در حفظ اسلامی بودن نظام بسیار موثر است. استاد حوزه علمیه قم بیان کرد: امیدواریم این همایش بسیار پربار باشد و بتواند نظریه اسلام و فقه شیعی در مباحث سیاست خارجی را استخراج نماید و به دستگاه دیپلماسی ارائه دهد.

دیدار با آیت‌الله شب‌زنده‌دار

در دیدار رئیس و اعضای دبیرخانه همایش با آیت‌الله شب‌زنده‌دار، عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه و از فقهای شورای نگهبان، گزارشی از فعالیت‌های صورت گرفته در دبیرخانه ارائه شد و سپس رهنمودهای ایشان مورد استفاده قرار گرفت.

آیت‌الله شب‌زنده‌دار نیز در این دیدار در سخنانی، سیاست خارجی را جزو مهم موضوعات مبتلابه نظام اسلامی برشمرد که باید به طور عمیق و علمی به آن پرداخته شود.

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه با اشاره به ریزموضوعاتی از قبیل تعامل با دنیا و ارتباط با ملل مختلف و تبادل زندانیان، که قانون کشور مقابل و نحوه اجرای‌شان مورد قبول شارع نیست، افزود: ریزموضوعاتی دیگری از این قبیل را باید تلاش نمود تا به نحو دقیق و متقن بررسی شود.

ایشان بیان فرمود: از بزرگان حوزه در جهت ارتقاء کیفی این همایش حداکثر استفاده صورت گیرد.

دیدار با مدیر حوزه علمیه خراسان

در دیدار رئیس و اعضای دبیرخانه همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حجت‌الاسلام والمسلمین علی خیاط مدیر حوزه علمیه خراسان نیز شیوه‌ها و گستره همکاری حوزه خراسان و این همایش بررسی شد.

مدیر حوزه خراسان بر استفاده از دو ظرفیت "طرح پارسا" و "حلقه‌های نخبگانی حوزه خراسان" تاکید کرد.

در این جلسه همکاری‌های پژوهشی حوزه علمیه خراسان و همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی نیز مورد تاکید قرار گرفت.

دیدار با آیت‌الله سیدان

در دیدار با آیت‌الله سیدان، از علما و اساتید درس خارج مشهد، ابتدا گزارشی از فعالیت‌ها و زمینه‌های شکل‌گیری این همایش تبیین گردید. در ادامه آیت‌الله سیدان ضمن تشکر و قدردانی از زحمات همه عزیزان و دست‌اندرکاران این مجموعه که در زمینه برگزاری همایش تلاش کرده‌اند، فرمود: همین که این کار بعد از چهار دهه شروع شده جای بسی تقدیر و تشکر دارد و ضرورت این مهم بر اهل علم پوشیده نیست. **إن شاء الله** مایه برکت و رشد گردد. من به دوستان عرض کردم، نشست بگیرید ولو اینکه اعلام کنید به نتیجه نرسیده‌ایم. گرفتن نشست نقطه شروع است.

ایشان در باب اهمیت حضور فقه در تمام امور جاری با نقل روایت "الفقه وعاء العمل" از وجود مقدس امام سجاد علیه‌السلام گفتند: بر اساس این روایت، فقه ظرف عمل است. همانگونه که اگر آب درون ظرف ریخته نشود هدر می‌رود و آلوده می‌شود و غیر قابل استفاده می‌گردد، اعمال هم اگر در ظرف فقه ریخته نشود، دچار آفات گشته و به هدر می‌رود.

آیت‌الله سیدان در باب اهمیت ورود به مسائل جدید فقهی با نقل خاطره‌ای از حضرت آیت‌الله العظمی سیستانی حفظه‌الله فرمودند: ایشان در اوایل انقلاب از یکی فحول حوزه در مورد دروس سوال پرسیدند. در پاسخ به ایشان گفته شد که: دروس بر همان مبنا و سبک گذشته برگزار می‌گردد. ایشان فرمودند: در مورد مسایل جدید و مورد نیاز مردم کار کنید و مسایل جدید را مد نظر قرار دهید، و فقط در مسائل گذشته تمرکز نکنید.

ایشان در ادامه افزود: این را مد نظر قرار داده که در این موضوع فقه سیاست خارجی استحسانات و نظریات دیگران را مبنا قرار ندهید.

اهتمام کار را بر مبنای استفاده از قرآن کریم و روایات و سیره پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قرار بدهید و در این مسیر از هیچ تلاشی فروگذاری نکنید.

دیدار با آیت‌الله اشرفی شاهرودی

آیت‌الله اشرفی شاهرودی نیز در دیدار با اعضای دبیرخانه همایش، ضمن تاکید بر ضرورت و استمرار فقه‌های تخصصی بیان فرمود: اینکه شما در مجموعه‌تان در پی ایجاد پیوند بین فقه و تخصص هستید، کار بسیار پسندیده‌ای است.

ایشان در ادامه پیرامون آغاز به کار همایشی با عنوان سیاست خارجی بیان نمود: این کار، کار بسیار خوب و بدیعی است؛ و متعجبم که بعد از چهار دهه این امر ضروری به ثمر نرسیده است. یاد دارم سال ۶۳ برای حج بیت‌الله آماده می‌شدم؛ مرحوم امام رحمه‌الله‌علیه بنده را صدا کردند و فرمودند: برای جلوگیری از هجوم بر علیه نظام اسلامی، شما به کشورهای مختلف سفر کنید و هدف این سفر تبیین نقطه نظرات جمهوری اسلامی باشد.

ایشان در ادامه افزود: باید در این مسیر از افراد متعهد و متخصص استفاده شود... قدر جوانی خود را بدانید و از این متاع گران قدر کمال استفاده را ببرید.

استاد دروس خارج حوزه خراسان در پایان این دیدار بیان فرمود که برای غنابخشی به محصولات علمی همایش و درس‌واره‌ها حمایت‌های لازم را مبذول خواهند داشت.

دیدار با آیت‌الله علیدوست

در دیدار اعضای دبیرخانه همایش با آیت‌الله علیدوست، ایشان ضمن برشمردن ضرورت‌های آغاز به کار چنین گام‌هایی در حوزه‌های تخصصی، استفاده از کارشناسان و متخصصان امر را ضروری دانستند. همچنین بر برگزاری درس‌ها و نشست‌هایی دو ضلعی که یک طرف آن، متخصصی قرار

گیرد تا در کنار فقیه بتواند در تنقیح موضوع کمک نماید از تاکیدات ایشان بود.

ایشان در ادامه افزود: شما بیش از آنکه به کار روی مسائل معاصر نیاز دارید، باید بدانید ما امروز بیشتر به فقاہت معاصر نیاز داریم تا فقه معاصر. این نکته‌ای است که حضرات توجه نمی‌کنند. یک فقه معاصر داریم که کسی بیاد مسائل را بگوید؛ در مقابل یک فقاہت معاصر هست که به نظرم برای نظام کارآمد است. وگرنه فقه معاصر که از درون آن شمشیر بیرون بیاید و همه را دشمن بدارد و دستور به قلع و قمع همه بدهد که نمی‌تواند راهگشا باشد.

ایشان در ادامه بیانات خود افزود: استفاده از ادبیات تولید شده پیشین را نیز باید لحاظ کنید. در کارهای قبلی خیلی بحث‌ها صورت گرفته و ما دوباره کاری نکنیم. باید ادبیات تولید شده را نگاه کرد و کارهای متعددی که صورت گرفته را دید. به حجاب معاصرت دقت داشته باشید که مانع

نشود کارهای خوب معاصران را نادیده بگیرید.

دیدار با دکتر طهرانچی

در دیدار اعضای دبیرخانه همایش با دکتر محمد مهدی طهرانچی، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی، بر ضرورت همکاری نهادهای دانشگاهی و ورود دانشکده‌های مرتبط با این موضوعات، بر لزوم همیاری دانشگاه‌ها در این مباحث همفکری صورت پذیرفت.

دکتر طهرانچی در این جلسه بیان داشت: فقه باب مهمی است، اما پیش از آن باید به چیستی حکمت پردازیم. ما دانشی برای حکمرانی و حکمتی که مقتضای جمهوری اسلامی باشد تولید نکرده‌ایم. پیامبران حکمت و دانش داشته و سپس حکمرانی کرده‌اند. این دو برای حکمرانی نیاز است. حوزه باید روی استخراج حکمت نیز کار کند. در سیاست خارجی از این سخنان بسیار وجود دارد. ما یک مفهوم کلان سیاست خارجی داریم که در حوزه و دانشگاه باید استخراج شود.

ایشان در ادامه افزود: اساساً چیزی که حضرت آقا انتظار دارند این است که این قضایا پیگیری شود. نظر فقهی ایشان این است که سلاح هسته‌ای حرام است. از طرف دیگر خاصیت بازدارندگی آن را نمی‌توان انکار نمود. الان نوعی از آن وجود دارد که به اتمسفر شلیک می‌کنی و کسی نمی‌میرد، اما برق شهر قطع می‌شود. آیا استفاده از این‌گونه سلاح حرام است یا خیر؟

این استاد فیزیک دانشگاه بیان داشت: در خیلی از مسائل، حکم فقهی در قرآن نیامده است. به نظر بنده این مسائل باید در نظام دانشگاه خوب تبیین شود. جایگاه منافع ملی، منافع مذهبی و منافع دینی؛ این ساز و کار را شما باید پیگیری کنید که موضوع چگونه در منافع ملی می‌تواند تعریف شود و این خیلی مهم است.

ایشان در پایان یادآور شد: نکته دیگری که بسیار مهم است و نباید از آن غفلت نمود اینکه اقتصاد و علم و فرهنگ سه مقوله‌ای است که در تعاملات خارجی هدف است و شما در انتهای مسیر و قضایا با این سه مواجه هستید. هر کسی زود تر مقوله‌ها را حاکم کرد موفق است. در سیاست خارجی استیلا علمی و بحث اقتصادی ایران جدی است. رفتار علمی و اقتصادی و فرهنگی در سیاست خارجی باید تعریف و تفسیر شود. همچنین رفتار سایرین با ما نیز باید تعریف و تفسیر گردد. آیا الان دست به دست کردن دانشمندان بین ایران و اسرائیل حکم می‌خواهد یا نمی‌خواهد؟ آیا از لحاظ

فقهی کاری کرده‌ایم که ایران به حرام نیافتد؟ به نظر من این مباحث جدی است و باید در این زمینه کار شود.

دیدار با آیت‌الله مقتدایی

در دیدار اعضای دبیرخانه همایش و آیت‌الله مقتدایی، ایشان ضمن برشمردن نیازهای نظام در مسائل فنی و دقیق، به لزوم ورود اساتید و فقهاء در این عرصه اشاره نمودند.

ضرورت پرداختن به چالش‌های دستگاه دیپلماسی و مسائل پیش‌روی نظام اسلامی در راهبردهای بین‌المللی، مسئله‌ای است که اهتمام دوچندانی را می‌طلبد. از همین رو اساتید مبرز حوزوی لازم است که عنایت دوچندانی به این مسائل داشته باشند.

در پایان این دیدار، ایشان بر اهمیت فهرست موضوعات گردآوری شده تاکید داشتند و فرمودند: این تلاشی که آغاز کرده‌اید، کار مبارکی است که خداوند توفیق دهد و به ثمر برسانید. این کار بزرگ باید پیش از اینها آغاز می‌شد، اما اکنون که شما جوانان این وظیفه را عهده‌دار شده‌اید، تلاش کنید که رضای خداوند را مد نظر داشته باشید و با عنایت به ریشه‌های قوی فقهی کار را جلو ببرید.

سومین جلسه هم افزایی در مؤسسه دین و تمدن

دیدار با حجت‌الاسلام حسینی کوهساری معاون بین‌الملل حوزه علمیه

دیدار با آیت‌الله رضائی، دبیرکل مجمع جهانی اهل‌بیت علیهم‌السلام

جلسه با دکتر سعادت آقاجانی از سفرای وزارت خارجه

جلسه با حجت‌الاسلام والمسلمین شفیعی
مدیر موسسه مطالعات راهبردی فرهیختگان قائم

دیدار با آیت‌الله سید ریاض حکیم

دیدار با دکتر عبدالله خانی، رئیس سابق دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی

جلسه با معاونت بین‌الملل حوزه‌های علمیه

دیدار با استاد رضایی تهرانی از اساتید درس خارج حوزه خراسان

دیدار با مدیر پژوهشگاه‌های دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی

جلسه با مرکز مطالعات و پاسخگویی حوزه علمیه

جلسه با حجت‌الاسلام و المسلمین فاضل مدیر حوزه‌های علمیه خواران

دیدار با دکتر همایون، معاون علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی

جلسه با موسسه موضوع شناسی فقهی

جلسه با استاد ایزدهی، رئیس پژوهشکده نظام‌های اسلامی

جلسه با حجت‌الاسلام علیزاده مدیر حوزه ریاست مدیر حوزه‌های علمیه و رئیس دفتر نمایندگی وزارت امور خارجه در قم

دیدار با استاد رفیع پور تهرانی

دیدار با دکتر دهقانی فیروزآبادی

دیدار با آقای ارشدی، از سفرای وزارت خارجه

جلسه با دکتر خیری، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی قم

نشست رونمایی

نشست خبری رونمایی از پوستر و سایت همایش

پس از ماه‌ها تلاش دبیرخانه همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی جهت فراهم نمودن مقدمات آغازین همایش، در بیست و دوم مهر ۱۴۰۲، در نشستی خبری در سالن جلسات موسسه دین و تمدن در قم از پوستر و سایت همایش رونمایی شد و آغاز به کار همایش اطلاع‌رسانی گردید. در ادامه گزارش یکی از خبرگزاری‌ها درج می‌گردد.

به گزارش ایکننا، حجت‌الاسلام والمسلمین محمد سعیدی‌آریا، عضو دبیرخانه همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی، ۲۲ مهر در نشست خبری این همایش در سخنانی با بیان اینکه خداوند برای همه ابعاد و زوایای زندگی بشر برنامه دارد، گفت: فقه برای تمام شئون زندگی و سبک زندگی فردی و اجتماعی برنامه دارد و باید بر اساس فهم عمیق و دقیق، این برنامه را کشف

کنیم که یکی از این موضوعات بحث سیاست خارجی است. امام خمینی (ره) به عنوان یکی از بزرگترین مراجع به این مسئله اهمیت می‌دادند تا مبنای انقلاب و موضع‌گیری‌های نظام بر مبنای فقهی صورت بگیرد و رهبر معظم انقلاب اسلامی هم بر تبیین مبانی فقهی سیاست خارجی تأکید می‌کنند. ضمن اینکه استفتائات فراوانی از ایشان در مورد سیاست خارجی وجود دارد. از این رو تصمیم گرفتیم که با برگزاری همایشی به سیاست خارجی از منظر فقهی بپردازیم.

سعیدی آریا با بیان اینکه باید این موضوع مدون شود، تصریح کرد: باید این کار با تبادل علمی میان کارشناسان حوزه سیاست خارجی یعنی مدیران و کارشناسان سابق و فعلی این عرصه و فقهای حوزه علمیه صورت بگیرد

و شرایط روز سیاست خارجی را با مبانی فقهی تطبیق و تلفیق بدهیم تا خروجی آن (اعم از امضایی و تاسیسی) براساس حلال و حرام تدوین و پیگیری شود. گفتمان میان متخصصان فقه و کسانی که به آیات و روایات و ادله عقلی مسلط هستند و متخصصان سیاست خارجی می‌تواند فقه سیاست خارجی را مدون کند تا برنامه‌های نظام در این عرصه را بر این اساس تنظیم کند.

عضو دبیرخانه همایش با بیان اینکه این همایش به همت موسسه دین و تمدن در حال پیگیری است، اظهار کرد: درصددیم که مسئله به صورت حوزوی و با نگاه عمیق دینی و فقهی شکل بگیرد و از این مبنا خارج نشویم. همچنین محور اول همایش پایه‌های سیاست خارجی و منافع ملی است؛ یعنی چیزهایی را که فقه تعریف کرده تا منافع ملی ما حفظ شود چیست و کدام قابل مذاکره است و کدام نیست. محور دوم امنیت بین‌الملل و سیاست خارجی به عنوان یک امتیاز ویژه است؛ امنیت از محوری‌ترین موضوعات در هر کشوری است. لذا باید مشخص کنیم که امنیت از منظر فقه چیست و تا کجا می‌توان وارد آن شد؟ یکی از نمادهای بارز آن هم جنگ و دفاع است و تا کجا حق دفاع و جنگ داریم؟

سعیدی‌آریا با بیان اینکه عزت و ذلت در سیاست خارجی ما بسیار مطرح می‌شود، افزود: ممکن است در سیاست خارجی امتیازی به ما

بدهند، ولی عزت ما خدشه‌دار شود. لذا باید چنین موضوعاتی از منظر فقهی منقح باشد؛ اینکه آیا پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) گفتمان خاصی داشته‌اند یا مانند امام حسین(ع) حاضر شدند جانشان را برای دین فدا کنند. اگر مبانی فقهی مشخص شود، حجت بر ما تمام خواهد شد و می‌دانیم چه کاری درست و چه کاری نادرست است. ما معتقدیم خداوند حکیم است و کار غیرحکیمانه ندارد. لذا باید فلسفه این مسائل را استخراج کنیم.

وی با اشاره به موضوع مصلحت در سیاست خارجی، تصریح کرد: بر زبان راندن این کلمه راحت ولی بسیار پیچیده است. مصلحت مسئله‌ای فردی نیست که تصمیم بگیریم چه اتفاقی باید بیفتد، بلکه باید ریل‌گذاری کنیم تا قاعده و قانون ایجاد شود و با رفت و آمد مسئولان، تغییری در مبانی ایجاد نشود. مصلحت در چه زمانی به نفع کشور و عزت مردم و چه موقع بر خلاف عزت آنان است. بدین ترتیب اگر هزار سال هم بگذرد چیزی عوض

نمی‌شود؛ مانند اینکه در طول تاریخ حکم نماز صبح و بحث خمس یکی است.

سعیدی‌آریا افزود: محور دیگر این همایش مبانی فقهی مقاومت است که بحث فلسطین و جبهه مقاومت فرعی از این محور است؛ باید ببینیم که مبانی فقهی مقاومت تا چه حد به ما اجازه می‌دهد که از مال و آبرو و جان خود بگذریم؟ مثلاً مبنای حضرت امام (ره) در دفاع مقدس و پذیرش قطعنامه چیست؟ اگر این مبانی برای مردم مشخص نشود، دچار گمراهی و سردرگمی خواهند شد و تشتت آراء رخ می‌دهد. گاهی در مسائل سیاست خارجی دو وزیر دچار تشتت می‌شوند. بنابراین اگر فقه مبنا قرار بگیرد، این پراکندگی‌ها از بین خواهد رفت و همه در نزد خدا حجت خواهیم داشت.

عضو دبیرخانه همایش با بیان اینکه مقام معظم رهبری بر این مسئله تأکید کردند، اظهار کرد: این همایش با همکاری حوزه علمیه خراسان، حوزه علمیه قم، دانشگاه آزاد اسلامی و وزارت امور خارجه و مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه برگزار خواهد شد. وظیفه داریم که به مبانی فقهی سیاست خارجی کمک کنیم. علاقه‌مندان برای کسب اطلاعات بیشتر درباره این همایش و ارسال مقالات می‌توانند به نشانی Feqhskh.ir مراجعه کنند و زمان برگزاری همایش زمستان ۱۴۰۳ خواهد بود و فرصت ارسال مقالات خرداد سال آینده است.

گزارش سفر عراق

همایش فقه سیاست خارجی در عراق

با توجه به لزوم استفاده از تمامی ظرفیت‌های حوزه‌های شیعی و مسائل متفاوت شیعیان عراق در عرصه‌های بین‌المللی و دیپلماتیک، برنامه‌ریزی سفری علمی در دبیرخانه همایش صورت پذیرفت و با انجام هماهنگی‌های لازم جهت انجام جلسات، دیدارها و نشست‌های علمی، در نیمه دوم آبان ۱۴۰۲ برخی از اعضای دبیرخانه همایش راهی عراق شدند.

در این سفر، دیدارهایی با مراجع تقلید و اساتید مطرح حوزه نجف، مدیران و اساتید دانشگاه‌های عراق و برخی چهره‌های برجسته سیاسی در بغداد، چهره‌های موثر و رجال طراز اول اهل سنت عراق و... انجام شد که در ادامه، گوشه‌هایی از این سفر و گزارش مختصری از بیانات اساتید حوزه و دانشگاه عراق ارائه می‌گردد.

دیدار با مرجعیت عراق

یکی از نخستین گام‌هایی که باید در عرصه‌های مرتبط با علوم اسلامی انجام گیرد، عرضه مسائل و مشورت با مرجعیت است. از همین رو دبیرخانه همایش ضمن برنامه‌ریزی برای استفاده هرچه بیشتر از سفارشات مرجعیت، تاکیدات ایشان را در دستور کار خود قرار داد.

حضور اعضای دبیرخانه همایش در بیوت آیات عظام اسحاق فیاض و بشیر نجفی، ضمن ارائه گزارشی از فعالیت‌های انجام گرفته در مسیر همایش، توضیحاتی از استقبال علما حوزه قم و خراسان نیز ارائه دادند.

آیت‌الله العظمی اسحاق فیاض با عنایت به گزارش فعالیت‌های انجام شده، بر اهمیت ورود فقه به مسائل مورد نیاز جامعه تاکید نمودند. ایشان با توجه دادن به برخی از مسائل بین‌المللی، به نقش استعمار در رخنه در بلاد اسلامی اشاره داشته و لزوم تبیین مردم از جنایات آنان را مورد اشاره قرار دادند.

ایشان فرمودند: اسلام سیاستش تغییر نمی‌کند و تبصره هم ندارد. دنیا با هم مرتبط است و کشورها نمی‌توانند تنها زندگی کنند. ایران نیز نمی‌تواند تنها زندگی کند و باید با شرق و غرب متصل باشد.

ایشان همچنین به مسائلی همچون دارالاسلام و دارالحرب اشاره داشتند و مرزهای امروزی را رهاورد تلاش‌های استعمارگران برشمردند. در پایان ایشان برای رشد و شکوفایی فقه اهل بیت علیهم‌السلام دعا نموده و موفقیت حوزه‌های شیعی را آرزو نمودند.

آیت‌الله العظمی بشیر نجفی نیز با ذکر نکاتی اخلاقی و برشمردن برخی از لوازم در مسیر فقاقت، دعای خیر خود را رهنمون نمودند.

دیدار با آیت‌الله سند

دیدار با آیت‌الله محمد سند بحرانی، از اساتید شاخص حوزه نجف و گزارشی از فعالیت‌های انجام گرفته برای همایش، از دیگر جلسات دبیرخانه همایش در عراق بود.

ایشان در این دیدار پس از شنیدن گزارش فعالیت‌های موسسه دین و تمدن در فقه امنیت و فقه سیاست خارجی، پیشنهاد دادند که باید دانشکده کوچکی هم در حوزه خراسان و هم در حوزه قم تاسیس شود تا با استفاده از ظرفیت فرهیختگان اطلاعات و امنیت یا روابط بین‌الملل، برای آقایان طلاب دوره‌هایی کوتاه مدت و فشرده برگزار کند و مدرک هم داده شود.

ایشان بیان نمود: وهابی‌ها تنها رشته‌های علوم دینی نمی‌خوانند، دو رشته دیگر در کنار مطالب درسی‌شان می‌آموزند، یکی مدیریت و دیگری امنیت. از بدو ورود این دو رشته را نیز به آنها می‌آموزانند. لذا اگر دقت کنید طلاب علوم دینی وهابی دقت‌های اطلاعاتی و امنیتی دارند.

ایشان در ادامه افزود: دوره‌های فشرده مدیریت نیز باید مهیا شود. امروزه در دنیا دوره‌های فشرده مهمتر از لیسانس و فوق‌لیسانس و دکترا است. دوره‌های فشرده مدیریت نیز برای طلاب برگزار شود. مدیریت مانند خون

در همه جای کشور جاری است، مدیریت صنعت، اقتصاد، امنیت، نفت و...، اصلا مدیریت فراگیر است.

ایشان در پایان پس از استقبال از همیاری علمی همایش و ارائه نشست و سایر فعالیت‌های علمی برای این مسیر، موضوعات استخراج شده را بسیار مطلوب ارزیابی کردند و ابراز امیدواری کردند این کار به سرانجام برسد.

دیدار با آیت‌الله سبزواری

از دیگر دیدارهای اعضای دبیرخانه همایش در عراق، دیدار با آیت‌الله سیدعلی سبزواری بود. ایشان از اساتید میرز دروس خارج حوزه نجف و فرزند مرجع فقید آیت‌الله العظمی سیدعبدالاعلی سبزواری است که سالهاست برخی از مباحث مورد نیاز فقهی را پیگیری می‌نمایند و برخی از دانشگاه‌های مهم ایران نیز متن دروس ایشان را مورد استفاده قرار می‌دهند.

ایشان در این دیدار ضمن اشاره به جنایات استعمار و پاره پاره کردن بلاد اسلامی بیان نمود: پس از خلافت عثمانی، اختلاف بین کشورهای اسلامی به وجود آمد. در اسلام تنها یک وطن و سرزمین به نام بلاد اسلامی وجود دارد. البته احکام شرعی و اراضی مفتوح که ملک جمیع مسلمین است در

اختیار دولت‌هاست. مشکلاتی ایجاد کرده‌اند که در اسلام نیست و با فشار کشورها درست کرده‌اند. مادامی که بلاد مسلمین متفرق است، این مشکلات غیرقابل حل است. مانند استعمار انگلیس که تاثیر زیادی در کشورهای مسلمان داشته است. کشوری را تقویت یا تضعیف کرده است و...

ایشان در ادامه افزود: حقوق بشر نیز بهانه‌ای است که غربی‌ها تراشیده‌اند. به منظور مقابله با روسیه، در اوکراین انواع حمایت‌ها را انجام می‌دهند، اما در فلسطین که زنان و کودکان زیادی کشته می‌شوند حرفی از حقوق بشر نیست.

دیدار با آیت‌الله جواهری

از دیگر دیدارهای اعضای دبیرخانه همایش در نجف، دیدار با آیت‌الله شیخ حسن جواهری، از اساتید عالی حوزه نجف و از نوادگان مرحوم صاحب

جواهر بود. ایشان در این دیدار ضمن استقبال از طرح چنین مباحثی در فضای فکری حوزه‌های علمیه، این مباحث را مفید و ضروری برشمردند و بیان نمودند که از منشورات این همایش باید استفاده شود.

ایشان در ادامه افزودند: از مباحثی که الآن در آن مشکلاتی وجود دارد، مسئله دارالحرب و دارالاسلام است. همین قضیه غزه از مصائب ماست. اسرائیل به غزه حمله می‌کند و همه کشورهای اسلامی می‌گویند به من چه! بلاد اسلامی اگر متحد بودند و رهبری داشتند، اسرائیل جرأت نمی‌کرد حمله کند. اگر متحد بودند و از هر کشوری به اسرائیل حمله می‌شد، اسرائیل می‌ترسید. ولی چون خود را ضعیف قلمداد می‌کنیم و دیگر آن دارالسلام وجود ندارد و رهبر نداریم تا مقابل دارالکفر بایستیم، این اتفاقات تلخ در حال رخ دادن است. آمریکا پنجاه ولایت دارد که هر کدام حاکمیتی جداگانه دارد، ولی به هر کدام آسیبی برسد، همگی به کمک برمی‌خیزند. ولی مع‌الاسف اینجا اتحاد نیست.

ایشان بیان نمودند: شما اگر در این همایش بتوانید دارالاسلام را در مقابل دارالکفر احیاء نمایید، کار بزرگی رخ داده است. این کار به دین و تمامی کشورهای اسلامی کمک می‌کند و تلاش می‌کند که تمامی کشورهای اسلامی زیر پرچم دارالاسلام باشند.

ایشان ادامه دادند: خود مردم باید به دنبال مطالبه دارالاسلام و رهبر واحد و امت واحد باشند؛ این یک کار فرهنگی نیاز دارد و پس از آن می‌توان با ارائه قدرت آن را به مردم جهان فهماند. اگر مردم اهمیت این کار را فهمیدند و متوجه شدند این برای دین خوب است، خود آنها برای تحققش در خارج تلاش می‌کنند.

دیدار با سید عمار حکیم

در دیدار اعضای دبیرخانه همایش با سیدعمار حکیم، رئیس جریان حکمت ملی عراق، ابتدا گزارشی از همایش بیان شد و سپس وی به بیان نکاتی پرداخت.

در این دیدار، رهبر جریان حکمت ملی عراق با اشاره به وضعیت کنونی جهان گفت: روابط بین‌الملل الان جزئی از مسائل روز انسانها شده است، باید فقیه در آن ورود کند و مشکلاتی که وجود دارد را چاره‌جویی نماید؛

وگرنه مردم برای حل چالش‌ها جای دیگر می‌روند.

وی در ادامه افزود: مهم است که قواعد کلیه را در این شرایط به شیوه‌ای به کار بندیم که کوشش فقهی در اینگونه تعاملات داشته باشیم. حل اساسی آن هم همان است که رهبری فرمودند، با تمدن اسلامی و نظم جدید جهانی

این مهم میسر می‌شود. یعنی ما جزیی از نظام جهانی باشیم تا فرهنگ و چارچوب و ارزش‌های خود را در نظام جدید تالیف کنیم. در نظام فعلی جهان اسلام نقشی نداشته و تابع بوده است و همه تعاملات هم بر اساس ارزش غربی تعریف شده است.

رهبر جریان حکمت ملی عراق گفت: کار شما در این همایش بسیار با ارزش است و ان شاء الله توفیق شود گامی در مسیر فقه برداشته شود. این کار ارزشمند گامی می‌شود برای آیندگاه تا بتوانند در این مباحث ورود پیدا کنند و به بحث و بررسی بپردازند. بعد از چهل سال که از تاسیس جمهوری اسلامی که بر مبنای ولایت فقیه بنا نهاده شده، حوزه علمیه می‌تواند در این زمینه کمک کند.

دیدار با شیخ همام حمودی

شیخ همام حمودی، رئیس مجلس اعلای اسلامی عراق در دیدار با اعضای دبیرخانه همایش، ضمن خوش‌آمدگویی و استقبال از این عنوان بیان نمود: موضوع همایش شما از ضروریاتی است که همانطور سیدالقائد حفظه‌الله فرمودند باید تحت عنوان تمدن و حضاره اسلامی مطرح گردد. کاش این اتفاق همان ابتدای انقلاب و چهل سال پیش انجام می‌پذیرفت.

وی افزود: این تلاش علمی جزء اموری است که دولت اسلامی بیش از همه چیز نیازمند آن است. حال این دولت در هر بلد اسلامی چون عراق و یمن و... می‌خواهد حکمرانی کند.

وی با اشاره به شیوه‌های ورود به این‌گونه مباحث بیان نمود: ورود در این بحث به دو روش ممکن است. اول به شیوه تطبیق مفاهیمی که در عرف سیاست مطرح است، و در تاریخ ما و تراث اسلامی موجود نیست. همانند

حدود (مرزها). دومین شیوه به صورت استفاده نمودن از اصطلاحات عرف غربی؛ بلکه به سراغ قرآن و احادیث برویم و مثلاً بینیم تعامل با اعداء را چگونه مطرح نموده و در مجموع از مصطلحات اسلامی استفاده کنیم، همانند ولایت، مودت با اعداء، حدود ولایت مسلمان با مسلمان دیگر و یک دولت با دولت دیگر، و معاهدات با دول دیگر و در این روش مصطلحات اسلامی اساس کار باشد و سپس به سراغ مفاهیم سیاسی برویم. طبیعتاً اگر از مصطلحات غربی استفاده کنیم بر فهم موضوع تاثیر می‌گذارد و به شما مفهوم مد نظر خود آنان تحمیل می‌شود. قطعاً اگر به هر دو شیوه عمل گردد بهتر است.

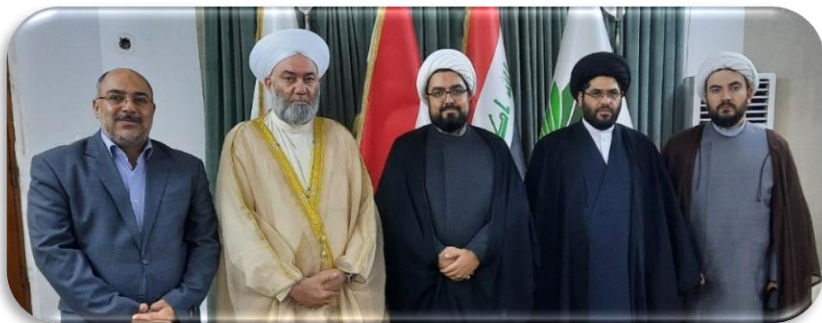
رئیس مجلس اعلای اسلامی عراق گفت: اما من معتقدم تجربه دولت عثمانی و دولت صفوی و نقش مراجع در آن، که به عنوان مستشار برای دولت صفوی بودند همچون محقق کرکی و... و اینکه چگونه از مفاهیم قرآنی استفاده نموده‌اند، تجربه مفیدی برای تطبیق این مفاهیم است. همچنین دولت عثمانی که از مذهب حنفی در این موضوع بهره برد.

دیدار با شیخ خالد ملاً

در دیدار جماعت علمای اهل سنت عراق با اعضای دبیرخانه همایش، ضمن استقبال ایشان از برگزاری این همایش، شیخ خالد الملاً گفت: دهها

سال است که ایالات متحده و اروپا از حقوق بشر و حقوق زن و... دم می‌زنند، در حالی که منش آنان برخلاف آن است. در افغانستان و عراق و یمن و سوریه و اکنون در غزه تمام این ادعاها باطل شد و آنها دورترین افراد به حقوق بشر هستند و حقوق بشر حقیقی در شریعت اسلام قرار دارد. خوب است در این‌گونه همایش‌ها مصادیقی عینی که مربوط به حقوق بشر است و این حقوق را از منظر ما بررسی می‌کند مطرح شود.

وی افزود: نکته دیگر آنکه یک خلطی در مفاهیم دینی صورت می‌گیرد. بعضی از مردم بین افراط و تفریط هستند، می‌آیند و می‌گویند خون شیعه و سنی حلال است. افراط و تفریط از مشکلات مهم جهان اسلام است.

خالد الملاً خاطر نشان کرد: آنچه خیلی مهم است اینکه گمان می‌کنند اسلام در رهبری جهان ناتوان است، ولیکن ما تجربه‌های زنده‌ای داریم. باید از حق دفاع کنیم حتی اگر در رنگ و زبان و عقیده با هم مخالف باشیم. اگر حق با کسی است، باید از آن دفاع نمود.

وی ضمن آرزوی سلامتی مقام معظم رهبری، گفت: در یکی از همایش‌ها که در تهران بودم، از سیدالقائد حفظه‌الله شنیدم که می‌فرمود یکی از معانی وحدت اسلامی این است که هنگام نماز در جایی بایستیم و من با دست باز و شما با دست بسته نماز بخوانید، معنای دیگر وحدت این است که فرزندان ما در نظریات علمی اتحاد داشته باشند، در سطح علمی باید اتحاد پیدا کرد. این تجربه جمهوری اسلامی که در جهت مسائلی چون دینی و مدارس و... موفق بوده و در سطح علمی نیز موفقیت‌هایی کسب نموده، ارزشمند است. اینجا یک سطح غیرنظامی نیز می‌باشد که نامش دیپلماسی است. من در برخی مقالات و کتبی که آمریکایی‌ها نوشته‌اند دیدم از ایران به عنوان یک دولت بزرگ یاد می‌کنند و این تنها برای ایران و ایرانی افتخار نیست، بلکه موجب افتخار هر مسلمانی است.

دیدار با دکتر عبدالامیر زاهد

از جمله دیدارهای اعضای دبیرخانه همایش در نجف، دیدار با دکتر عبدالامیر کاظم زاهد، از دانش‌آموختگان دانشگاه سن جوزف بیروت و مدیر المنتدی الوطنی لأبحاث الفكر والثقافه و از اساتید دانشگاه کوفه بود.

عبدالامير زاهد در اين دیدار گفت:
در مباحث سياست خارجي
آنچه بايد به عنوان اصل قرارگيرد عدل
است. عدل امر مجملی است. به عنوان
مثال در مقاومت مصلحت اهميت
دارد. آنچه امروز حماس و اهل غزه
متضرر شده‌اند، بيش از آن چیزی است

که کسب نموده‌اند. در مسائل اين چنينی از مقايسه با مسئله‌ای همچون
واقعہ کربلا بايد پرهيز نمود. امام، علم امامت دارد و با علم بشر متفاوت
است. رفتار ایرانی‌ها در جريان غزه نشان از مصلحت اندیشی است.
تعاملات سياست خارجي نوعی محاسبه است، کسی در اين تعامل موفق
است که محاسبه بهتر و دقيق‌تری داشته باشد.

دیدار با آیت‌الله قزوینی

آیت‌الله سيدمرتضی قزوینی از علما طراز اول شهر کربلا که ساليان درازی
است امامت حرم سيدالشهداء عليه السلام را عهده‌دار هستند و در مبارزه با
تکفير و داعش جزء پيشگامان بودند.

یکی از امتیازات ایشان، فعالیت‌های مستمر بر علیه رژیم بعث عراق و حضور درخشان در عرصه‌های تبلیغی در آمریکا و اروپاست که ماحصل آن، تاسیس موسسات و مراکز مختلف علمی و فرهنگی است.

ایشان در دیدار با اعضای دبیرخانه همایش، ضمن ابراز خرسندی از شروع چنین گامی در عرصه فقاقت به توصیه‌هایی از نامه چهل و هفتم نهج البلاغه امیرالمومنین علیه‌السلام پرداختند و خاطر نشان کردند: علیکم بالتواصل و التبادل و ایاکم و التدابیر و التقاطع؛ و بر شما باد به ارتباط و بذل و بخشش و دوری گزیدن از جدایی و پشت کردن به یکدیگر.

ایشان با عنایت به نامه چهل و هفتم نهج البلاغه، در صدد تبیین نگاه اسلامی به اصل روابط بین‌الملل بودند و این مهم را از نگاه اسلامی پسندیده و مورد تأکید برشمردند. سپس بیان نمودند: ولکن هدف اسلام افزودن ثروت نیست؛ چنانچه در زمان پهلوی، شاه در پی افزایش سرمایه بود، ولکن آیت‌الله بروجردی فرمودند باید اهداف اسلامی دنبال شود و آن اینکه کلمه‌الله هی العلیاء و کلمه‌الاعداء هی السفلی. بله، باید خصومت‌ها از

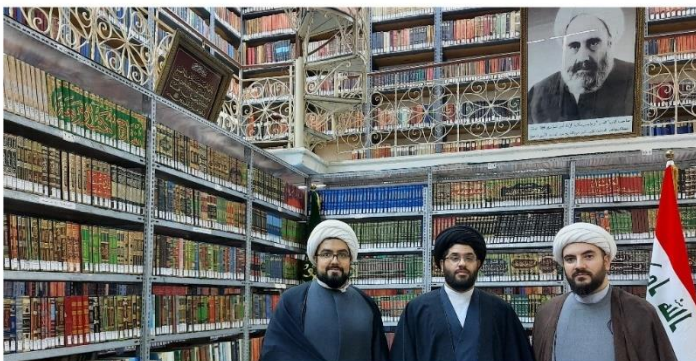
بین برود که کلمه‌الله هی العلیاء تبلور پیدا کند. از همین فرمایش امیرالمومنین علیه‌السلام با عنایت به اهداف اسلامی باید مورد نظر قرار گیرد.

دیدار با آیت‌الله سیدعلی اکبر حائری

دیدار با استاد شیخ عباس کاشف‌الغطاء

بازدید از مزار و کتابخانه مرحوم علامه امینی

بازدید از مدسه خبیراوی و دیدار با حجت‌الاسلام ناصری

دیدار با نوادگان مرحوم صاحب جواهر؛ حضرات آیات شیخ حسن و شیخ محمد جواهری

دیدار با آیت‌الله سیدمجتبی حسینی؛ نماینده رهبرانقلاب در عراق

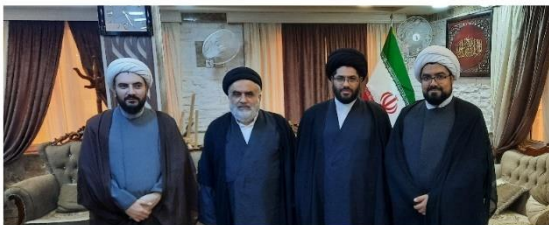
دیدار با استاد سید عزالدین حکیم

بازدید از مدرسه کبرای مرحوم آخوند خراسانی

دیدار با شیخ الممیدعی؛ رئیس دارالافتاء عراق

دیدار با حجت‌الاسلام کاظمی؛ سرکنسول جمهوری اسلامی در نجف

دیدار با سید احمد قبانچی

دیدار با سید محسن حکیم

دیدار با استاذ دانشگاه کوفه

پیش نشست های علمی و تخصصی

نخستین نشست

با موضوع: چرایی همایش فقه سیاست خارجی

در این نشست که با حضور اساتید عالی دروس خارج حوزه خراسان در سالن جلسات موسسه دین و تمدن در مشهد برگزار شد، حجت الاسلام و المسلمین علی صفدری، رئیس همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی به ضرورت ورود حوزه‌های علمیه به مسائل و چالش‌های مورد نیاز نظام در عرصه سیاست خارجی پرداخت.

علی صفدری در ابتدای این نشست ضمن ارائه گزارشی از فعالیت‌های صورت گرفته در سال تحصیلی جاری، به تبیین ابعاد برگزاری همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی اشاره نموده و بیان کرد: آغاز این همایش بین‌المللی با برگزاری دوره سیاست خارجی در ماه مبارک رمضان کلید خورد. پس از استقبال دستگاه‌های مرتبط با سیاست خارجی از مباحث فقه

سیاست خارجی، و همچنین عدم وجود پژوهش‌های علمی منسجم در این عرصه، به این نتیجه رسیدیم جهت گفتمان‌سازی و قرار گرفتن فقه سیاست خارجی در کانون توجهات فقها، همایشی بین‌المللی با عنوان "فقه سیاست خارجی" برگزار کنیم.

ایشان در تشریح روند برگزاری همایش گفت: برای این همایش سه دستاورد را در دستور کار قرار داده‌ایم که به توفیق الهی برای آن برنامه‌ریزی‌ها صورت گرفته است. اولین دستاورد همه همایش‌ها، تدوین و گردآوری مقالات است که در دستور کار این همایش نیز هست. دومین دستاوردی که باید برای آن تلاش شود، گردآوری درختواره موضوعات مورد نیاز در این حوزه است که امیدواریم از طریق انجام مصاحبه با مجریان سیاست خارجی و همچنین برگزاری نشست‌های تخصصی و علمی به ثمر برسد. سومین دستاوردی که باید برای آن تلاش کرد، برگزاری درس‌واره‌هایی است که اساتید شاخص چه در بُعد تخصصی و چه در بُعد علمی باید به آن ورود کرده و ان شاء الله پس از پیاده‌سازی، تدوین و تحقیق منتشر گردند. این

محصولات در کنار هم می‌توان پله آغازینی برای فقه سیاست خارجی باشد.

در پایان علی صفدری بیان نمود: ما از شما علمای بزرگوار تقاضا می‌کنیم که در بحث تدوین درختواره موضوعات و برگزاری درس‌واره‌هایی که بر اساس نظام مسائل استخراج شده انجام خواهد پذیرفت، ورود پیدا کنید. وارد شدن اساتید درس خارج، چه در حوزه خراسان و چه در سایر حوزه‌های شیعی، سبب اتقان فقهی این مباحث می‌شود و می‌تواند گامی موثر باشد که در صورت تدوین و انتشار آنها، نگاه فقه شیعی به مسائل سیاست خارجی و روابط بین‌الملل را به دنیا عرضه کند.

در ادامه استاد رضایی تهرانی، از اساتید درس خارج مشهد به بیان دیدگاه‌های خود پرداخت و اشاره نمود: چالشی که ما با وزارتخانه‌ها داریم این است که در بحث موضوع‌شناسی اجازه ورود نمی‌دهند و نمی‌توان در بحث موضوع‌شناسی را به صورت دقیق توفیق حاصل کرد. همان‌گونه که در مباحث قبلی که پیش‌تر داشتیم، تقاضا این بود که مسائل به صورت دقیق و اکاوی شود که این امکان متأسفانه ایجاد نشد. باید برای رفع این مشکل

چاره‌جویی شود.

ایشان در ادامه اشاره نمودند: نکته دیگر این است که ما باید نسبت به کلیات و جزئیات وزارت امور خارجه و مسائل آنها یک آشنایی ولو نسبی حاصل کنیم تا با تصورات خام وارد مباحث فقهی آنها نشویم. چون در بحث موضوع شناسی ضروری است که به وزارت خارجه نزدیک شد تا مباحث به طور دقیق هدف گذاری شود.

در ادامه استاد حمید درایتی از اساتید دروس خارج حوزه خراسان بیان نمود: سیاست خارجی ممزوجی از روابط بین‌الملل و حقوق بین‌الملل است. لذا نظام مسائل آن چون شاکله کار است، نیاز به تلاش زیاد و جلسات متعدد دارد که باید به خوبی استخراج شود و توازنی در موضوعات و اولویت‌ها دیده شود.

ایشان در ادامه افزود: مسئله مهم دیگری که باید به آن توجه شود، مسئله راهبری همایش است. لذا پیشنهاد می‌شود جلساتی مختص به راهبری نیز برگزار گردد که چه گام‌هایی قرار است برداشته شود و چگونه باید به مقصد رسید. از آنجایی که موضوع سیاست خارجی، موضوع مهمی است و از اهم موضوعات کشور است، لذا باید به نحو احسن برگزار شود.

در ادامه استاد حسینی فقیه بیان نمود: سیاست خارجی موضوع بسیار مهمی است و پیوند تنگاتنگی با موضوع فقه امنیت نیز دارد. یعنی فقط سیاست خارجی محض نیست. لذا حساسیت کار بیشتر می‌شود. لذا باید نقطه آغاز و پایان کار به خوبی ترسیم شود و اینکه به چه گروه‌هایی قرار است تحقیقات سپرده شود.

ایشان در ادامه افزود:
پس از استخراج نظام مسائل، باید کاری کارشناسی صورت بگیرد و موضوعات بر اساس اولویت دسته‌بندی شوند، نه آنکه موضوع مهم بررسی شود و موضوع اهم مغفول بماند.

گنجینه **جزایری**

رئیس همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی:
اساتید درس خارج وارد بحث فقه سیاست خارجی شوند

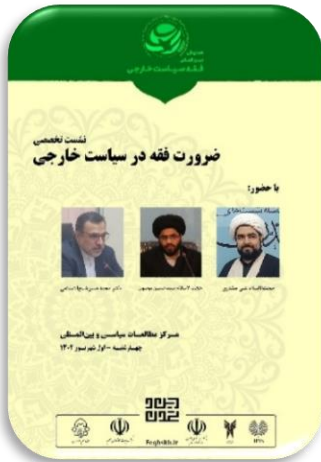
رئیس همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی گفت:
برای آن که فقه سیاست خارجی در کانون توجه درس فقه قرار گیرد با به این عرصه کوشش تا از این رهگذار چالش‌های فقهی دستگاه سیاست خارجی مورد توجه و مدد فقه قرار گیرد.

به گزارش خبرنگار حوزه از مشهد، حجت‌الاسلام والمسلمین علی صادقی رئیس همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی در نشست با اساتید درس خارج خراسان گفت: هدف این همایش، گسترش‌یابی در میان اساتید حوزه‌ی نسبت به مباحث سیاست خارجی و شروع تعاملات فکری و فقهی در این عرصه است.

رئیس همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی ادامه داد: برای آنکه فقه سیاست خارجی در کانون توجه درس فقه قرار گیرد با به این عرصه کوشش تا از این رهگذار چالش‌های فقهی دستگاه سیاست خارجی مورد توجه و مدد فقه قرار گیرد.

نشست دوم

با موضوع: ضرورت فقه در سیاست خارجی

دومین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی در اولین روز شهریور ۱۴۰۲ در مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه با حضور حجج‌اسلام علی صفدری و سید حسین موسوی از دبیرخانه همایش و دکتر شیخ‌الاسلامی ریاست مرکز مطالعات، با موضوع «ضرورت فقه در سیاست خارجی» برگزار گردید.

در ادامه متن خبری این نشست که بر روی درگاه مجازی مرکز مطالعات وزارت امور خارجه قرار گرفته تقدیم می‌شود:

نشست علمی «ضرورت فقه در سیاست خارجی» با حضور دکتر شیخ‌الاسلامی رئیس مرکز، مدیران و کارشناسان ارشد مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه و سخنرانی حجه‌الاسلام و المسلمین صفدری و حجت‌الاسلام و المسلمین موسوی در تاریخ ۱ شهریور ۱۴۰۲ برگزار شد.

در ابتدای این نشست درباره ضرورت فقه در سیاست خارجی و تدوین روابط بین‌الملل اسلامی که درباره نظریه روابط بین‌الملل مطلوب یا بومی که متأثر از باورهای اسلام و متکی باشد، بحث و گفت‌وگو شد. در این راستا عنوان شد که حوزه علمیه قم درصدد است که با همکاری دانشگاه‌ها، برخی نهادها و مراکز پژوهشی در پاییز سال ۱۴۰۳ همایشی با عنوان «فقه سیاست خارجی» برگزار نماید.

از جمله محورهای مورد بحث در همایش مزبور این موارد خواهد بود: چه عواملی نظریه روابط بین‌الملل اسلامی را از سایر نظریات متمایز می‌کند؟ تعاریف نظریه روابط بین‌الملل اسلامی یا نظریه سیاست خارجی اسلامی از مفاهیم پایه‌ای روابط بین‌الملل مانند توازن قوا، نظم، قطبیت و غیره چیست؟ آیا فقه روابط بین‌الملل و فقه سیاست خارجی همان نظریه اسلامی روابط بین‌الملل است؟

همچنین تاکید شد که هدف حوزه علمیه قم از برگزاری همایش فقه سیاست خارجی، پیوند میان فقه و تخصص است. زیرا با توجه به وجود برخی خلاءها در سیاست خارجی، طرح نظام‌واره‌ای از اندیشه سیاست خارجی اسلامی در دستگاه

دیپلماسی ضروری می‌باشد. بنابراین گفتمان‌سازی در حوزه فقه سیاست خارجی و پیوند میان فقه و تخصص بایستی در دستور کار همکاری میان حوزه و دانشگاه‌ها و مراکز مطالعاتی قرار گیرد.

نشست سوم

با موضوع: چیستی روابط بین‌الملل

سومین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با ارائه دکتر محمد حسن شیخ‌الاسلامی، رئیس مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه، با موضوع «چیستی روابط بین‌الملل» با حضور اساتید درس خارج حوزه خراسان در سالن جلسات موسسه دین و تمدن در مشهد در تاریخ سی‌ویکم شهریور ۱۴۰۲ برگزار گردید.

این نشست در واقع نخستین نشست تخصصی در بحث روابط بین‌الملل بود که با هدف تشریح و تنقیح چیستی روابط بین‌الملل برگزار گردید.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- دستور فرمودند در مورد مباحث مربوط به دوره سیاست خارجی و

نقاط تماس احتمالی این حوزه‌ی مطالعاتی با دین‌شناسی به طور کلی، و به طور خاص فقه، نکاتی مطرح گردد. آن نکاتی که به نظر بنده می‌رسد را مطرح می‌کنم. البته بنده در علوم حوزوی خیلی دستی ندارم، از همین رو سعی می‌کنم اصطلاحی سخن نگویم. در حوزه روابط بین‌الملل که سی سال است مشغول فعالیت هستم نیز در این گفتگو سعی می‌کنم خیلی اصطلاحی نباشد تا درگیر مباحث اصطلاحی نشویم و آنچه دغدغه‌های شخصی من در این حوزه می‌باشد را خدمت اساتید عرضه می‌کنم و اطمینان دارم راهنمایی می‌کنید.

- معمولا این بحث را این‌چنین آغاز می‌کنیم که در علوم انسانی مدرن، هر مبحثش حول یک مفهوم مشخصی شکل گرفته است. گفته می‌شود هر حوزه علمی یک مفهوم مرکزی دارد، مانند هسته‌ای که می‌کاریم و این رشد می‌کند و شاخ و برگ‌های فراوان در می‌آورد. به عنوان مثال حوزه اقتصاد مدرن حول مفهوم ثروت شکل گرفته است. پرسش اساسی در اقتصاد مدرن این است که چگونه ثروت را شکل داده و افزایشش دهیم. به لحاظ تاریخی هم که مطالعه کنید، می‌نگرید که دغدغه و پرسش اساسی همین بوده است که بعدها شاخه‌هایی به آن اضافه شده است، همانند

بانکداری و اقتصاد بین‌الملل و اقتصاد خرد و کلان و... که اشراف دارید.

- سیاست خارجی ذیل یکی از زیرشاخه‌های رشته روابط بین‌الملل تعریف می‌شود. خود این رشته یکی از شاخه‌های علم سیاست است. علم سیاست به مفهوم مدرن و آنچه که امروزه در دنیا مطالعه می‌شود، علم قدرت است. اساساً در تعریف علم سیاست تعبیر به علم قدرت می‌شود. البته همانطور که استحضار دارید و در همه حوزه‌های علوم انسانی این چنین است، در علم سیاست نیز تعاریف متعددی وجود دارد؛ اما آن جوهره و اساس و مفهوم مرکزی علم قدرت است. پرسش اساسی این است که قدرت را چگونه به دست آورده و حفظ نموده و ارتقاء دهیم.

- اجمالاً اینکه کنش‌گران بین‌المللی متفاوت هستند. وقتی انواع روابط میان انواع کنش‌گران مطالعه می‌شود، ما روابط بین‌المللی را مطالعه می‌کنیم. روابط متنوع هستند؛ گاهی روابط سیاسی یا امنیتی یا دفاعی و فرهنگی است. یعنی انواع مختلف دارند. سیاست بین‌الملل بخشی از روابط بین‌الملل است که مناسبات قدرت میان دولت‌ها را مطالعه می‌کند. البته ممکن است شما مثلاً در سیاست بین‌الملل به بحث‌های محیط زیستی برخورد کنید؛ اما

وقتی محیط زیست را در روابط بین دولت‌ها از زاویه اثرش بر قدرت دولت‌ها بررسی می‌کنید، دارید سیاست بین‌الملل مطالعه می‌کنید. مثال بهتر برای آن، حقوق بشر است. شما اگر حقوق بشر را از زاویه حقوق مطالعه کنید، در حوزه روابط بین‌الملل مطالعه کرده‌اید؛ اما زمانی که حقوق بشر را از حیث اثرش بر قدرت دولت‌ها مطالعه نمایید، شما سیاست بین‌الملل مطالعه می‌کنید. بنابراین سیاست بین‌الملل یکی از حوزه‌های روابط بین‌الملل با دو قید مشخص است؛ اول تمرکز بر دولت و دیگر تمرکز بر معادلات قدرت میان دولت. وقتی این دو ویژگی را لحاظ کردید، در واقع دارید سیاست بین‌الملل را مطالعه می‌کنید.

- هر دولت برای تحقق اهدافش دو دسته ابزار در اختیار دارد. ابزار مسالمت‌آمیز و ابزار قهرآمیز؛ یک منطقه خاکستری بین ابزار مسالمت‌آمیز و قهرآمیز نیز وجود دارد. جنگ ابزار قهرآمیز است که در اصطلاح فنی حقوق بین‌المللی تعبیر به توسل به زور می‌شود. ابزار صلح‌آمیز یا مسالمت‌آمیز نیز دیپلماسی است.

وقتی دولت برای تحقق منافع ملی خود از ابزارهای غیرخشونت‌آمیز یا ابزارهای مسالمت‌آمیز استفاده کند دیپلماسی می‌گوییم. منطقه‌ای خاکستری بین این دو وجود دارد که از جهتی قهرآمیز و از جهتی دیگر صلح‌آمیز است که نامش را دیپلماسی اجبارآمیز یا دیپلماسی مبتنی بر زور و اجبار می‌نامیم. این همان چیزی است که ما در این چهل سال درگیر آن بوده‌ایم. به اسم تحریم دچار دیپلماسی اجبارآمیز هستیم. البته دیپلماسی اجبارآمیز انواع دیگری نیز دارد؛ مانند زمانی که یک دولتی تهدید توسل به زور می‌کند و به آن قایق‌های توپ‌دار وییم. مثلاً کشتی‌ها را می‌آورد یک سرزمین را محاصره می‌کند، یعنی عملاً زور استفاده نمی‌کند، اما سایه زور را بالای سر دیگران نگه می‌دارد برای رسیدن به اهدافش که اینها بحث‌های مفصلی دارد.

- حقوق بین‌الملل است که به ما می‌گوید این کار مجاز و این کار غیرمجاز است. اگر این کار را کردی جریمه‌ات اینچنین است. این چنین مجازات می‌شوی و یا پاداش می‌گیری. حقوق بین‌الملل به باید‌ها و نبایدها در مناسبات بین‌الملل می‌پردازد. نظریه روابط بین‌الملل نظریه هنجاری نیست؛ به چیستی روابط

می‌پردازد. بنابراین وقتی از زاویه معرفت دینی به حقوق بین‌الملل نگاه می‌کنیم، معادل فقه روابط بین‌الملل می‌شود.

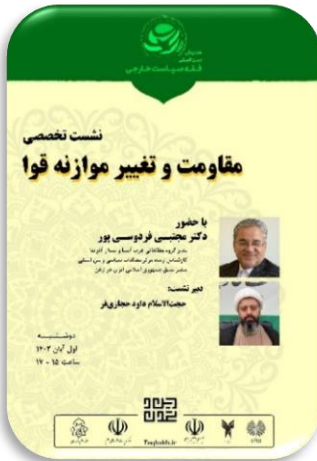

- ما در حالی به فقه روابط بین‌الملل وارد می‌شویم که نظریه روابط بین‌الملل اسلامی نداریم. به نظر من چالش اصلی اینجاست. بزرگان و علمای ما از دو زاویه ورود می‌کنند؛ اول اصول حقوقی کلی ناظر بر روابط دولت‌ها را می‌شمارند و توضیح می‌دهند و آیات و روایات مربوط به آن‌ها را بیان می‌کنند و مثلاً می‌فرمایند مفهوم اصل وفای به عهد چیست.
- مستندات قرآنی و روایی آن چیست. اصل نفی سبیل، اصل دعوت و... چیست. وظیفه دولت اسلامی نیز دعوت است و این هم مستندات آن. یعنی در حد اصول کلی ناظر بر روابط بین دولت‌ها به موضوع ورود می‌کنند. دوم آنکه ما به محضرشان می‌رویم و سوال می‌کنیم فلان کار را می‌توان انجام داد یا خیر. به صورت موردی یا مصداقی یک توضیحی می‌دهیم و جوابی

می‌گیریم. این دو رویکردی است که الان نسبت به موضوع وجود دارد. به همین دلیل است که هیچ‌کدام از آثاری که در این حوزه تولید شده است ظرفیت‌های لازم برای پاسخ‌گویی به نیازهای دانشگاه و دستگاه سیاست خارجی را نداشته است. آثاری است که برای فوق لیسانس و دکترا که بخوانیم و امتحان بدهیم خوب است؛ ولی اثری که کنار دست من باشد و راهنما و مرجع من باشد و در مواقع گرفتاری آن را ورق بزنم نیست.

نشست چهارم

با موضوع: مقاومت و تغییر موازنه قوا

چهارمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی در حالی برگزار شد که در آغاز حوادث غزه و عملیات بزرگ طوفان الاقصی بودیم. برای درک عمیق‌تر موضوعات این حوادث، از جناب آقای دکتر مجتبی فردوسی پور دعوت گردید که با پرداختن به جزئیات مهم این حادثه، به تشریح وضعیت موجود و مسائل مرتبط با حوزه مقاومت بپردازند.

چهارمین نشست با موضوع «مقاومت و تغییر موازنه قوا» در تاریخ اول آبان ۱۴۰۲ در سالن جلسات موسسه دین و تمدن در جمع دانش‌پژوهان موسسه در قم برگزار گردید.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- طوفان الاقصی در واقع یک عملیات ترکیبی پیچیده‌ای است که

هنوز خیلی از لایه‌های پیچیده‌ی آن مکشوف نشده و باید طبیعتاً زمان بگذرد تا فهم دقیق‌تری نسبت به این عملیات پیدا شود. اما در گام نخست آن چیزی که شباهت‌سازی می‌شود بیشتر تداعی می‌شود با جنگ یوم کیپور ۱۹۷۳ که بین ارتش وطن عربی یعنی ارتش‌های مصر و سوریه علیه رژیم صهیونیستی ایجاد شد و اتفاق افتاد.

- فلش تمام جنگ‌های قبل از طوفان الاقصی به سمت بیرون سرزمین‌های اشغالی بود و برای اولین بار این پیکان به درون سرزمین‌های اشغالی برمی‌گردد و این نکته حائز اهمیت است، یعنی تمام آن سد منیعی که بن‌گویون برای اسراییل طراحی کرده بود فرو ریخت، اینجا (در طوفان الاقصی) جنگ در درون شهرک‌های اسراییلی و یا غلاف غزه اتفاق افتاد.
- اگر بخواهیم بفهمیم تشکیل دولت شرایط جنگ چیست؟ باید

بگویم در تاریخ منازعه‌ی اعراب با اسرائیل دو بار این حادثه اتفاق افتاده است، یکی ۱۹۶۷ و یکی ۱۹۷۳ که اسرائیل دست به شرایط جنگ زد و سپس دولت اضطرار یا شرایط جنگ را تأسیس کرد. در اینجا در تاریخ اکتبر ۲۰۲۳ برای سومین بار در تاریخ رژیم صهیونیستی یا در واقع برای اولین بار در حادثه‌ی منازعه مقاومت با رژیم صهیونیستی شرایط جنگ و شرایط اضطرار اعلام می‌شود و دولت جنگ تأسیس می‌شود.

- اساساً اسرائیلی‌ها آمدند منطقه حائل‌ی بین کرانه و غزه ایجاد کردند و تمام هدف شارون و نتانیاهو امروز از معامله قرن این است که این دو منطقه پیوستار نباشد، چون عرب‌ها می‌گفتند این دو منطقه باید با هم تلفیق شود چون یک راه می‌خواهد چه زیرزمینی و یا روزمینی، اما اسرائیلی‌ها قبول نمی‌کردند. دلیل این شهرک‌ها این بود که هیچ موقع این اتصال برقرار نشود.

- تغییر شیف پارادایمی که در نگاه اسرائیل اتفاق می‌افتد این است که منبع تغذیه‌ی اسرائیل تا به امروز بر اساس هولوکاستی بود که طبق ادعای اینها قبل از جنگ‌های جهانی در آلمان

اتفاق افتاده بود، امروز نتانیاهو می‌گوید در حقیقت غزه برلین است، حماس هیتلر است و اتفاقی که در رابطه با کوره‌های آدم سوزی و یهود سوزی آن زمان توسط هیتلر و به اعتقاد این‌ها اتفاق افتاده است، امروز همین عملیات طوفان الاقصی است. لذا نتانیاهو برای نجات خودش و دولتش به دنبال یک منبع تغذیه می‌گردد برای اینکه آن هولوکاست، اثر و کارایی خود را از دست داده است.

- مهم‌ترین کارکرد ایران این است که فلش جنگ را به سمت فلش دیپلماسی تقویت کند و تا بتواند ضرب آهنگ دیپلماسی بالا برود و وضعیت به آن طرحی برسد که نتیجه‌اش آتش‌بس ولو موقت، ورود کمک‌های انسان‌دوستانه، تبادل اسرا و زندانیان باشد. اما شروط هفت ماده‌ای آمریکا را به هیچ وجه قبول نداریم.

● نکته حائز اهمیت این است که مهاجرت معکوس به شدت

پا گرفته، فرودگاه بن‌گوریون اگر باز بشود، با هوایما

درمی‌رود، آلمانی‌ها

گفتند برگردید. تمام

اروپا گفتند برگردید. و

اگر برگردند به

کشورهایشان دیگر

به سرزمین‌های

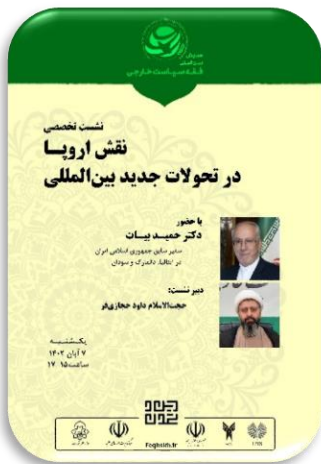
اشغالی باز نخواهند

گشت. شکست اسرائیل به صورت محتوم کلید خورده است.

نشست پنجم

با موضوع: نقش اروپا در تحولات جدید بین‌المللی

پنجمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور جناب آقای دکتر حمید بیات، سفیر سابق ایران در ایتالیا، دانمارک و سوئدان با موضوع «نقش اروپا در تحولات جدید بین‌المللی» در هفتم آبان ۱۴۰۲ در سالن جلسات موسسه دین و تمدن در جمع دانش‌پژوهان موسسه در قم برگزار گردید.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- اتحادیه اروپا به امید هماهنگی بین کشورهای اروپایی در سه موضوع امنیتی، نظامی و سیاسی شکل گرفت؛ اما چه میزان در پیش برد این سه هدف موفق بوده است؟ باید گفت اصلاً موفق نبوده‌اند. علل این عدم موفقیت یکی عدم تجانس کشورهای اروپایی با یکدیگر و دیگری عدم انطباق منافع ملی کشورهای

اروپایی با هم بوده است. همین امر، سبب شد تا آنان به سراغ آمریکا و پیمان آتلانتیک و پیمان ناتو بروند و از آنها پیروی کنند.

- اروپایی‌ها در سیاست خارجی شان پنج اصل را دنبال می‌کنند. اول بهبود رفاه عمومی‌شان؛ دوم ارتباط دوستانه با آمریکا و اسرائیل؛ سوم تلاش برای تقویت اروپا علیه شرق؛ چهارم کمک و اقدام لازم برای تقویت سازمان ملل و در نهایت همکاری با آسیا و خاورمیانه.

- با وجود این پنج اصل، حادثه اوکراین سبب شد تا وابستگی اروپا برای تامین امنیت افزایش یابد. مسئله وابستگی آنان به روسیه و تامین انرژی هم در میان بود. بحران مهاجرت اوکراینی‌ها به اروپا هم یک مسئله جدی بود. برای همین اختلافات داخلی اروپا در پی جنگ شدت یافت و برخی از آنها تلاش داشتند که روابط خود با روسیه را دوام بخشند و برخی

دیگر به تقویت رابطه با آمریکا پرداختند.

- آمریکا می‌کوشد تا با فشار بیشتر بر اروپا، اروپا را وابسته خود کند. البته با همیاری اروپایی‌ها تلاش داشته که آنان را در مقابله با روسیه همراه خود گرداند. این همیاری و کمک سبب شده تا اروپا نتواند به عنوان یک عامل مستقل و تاثیر گذار در روابط بین‌الملل اهداف خود را پیگیری نماید.
- رشد فزاینده چین یک تهدید امنیتی و ارزشی بر اهداف اروپاست؛ زیرا شاهد یک قدرت مثل چین است که روش آنان غیر از روش غربی‌هاست. اروپا پیشرفت چین را یک رقیب و تهدید می‌داند. از طرف دیگر اقتصاد چین و منافع اقتصادی اروپا آنان را سردرگم کرده است که آیا روابطشان با چین را حفظ کرده یا همچنان آن را یک تهدید تلقی کنند.

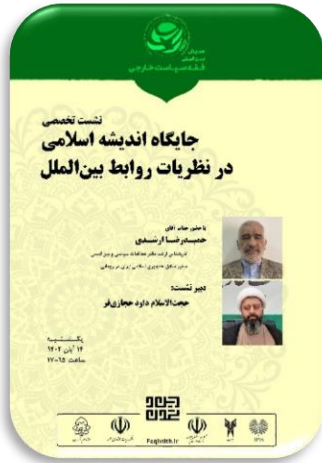

- اروپا علاوه بر رقابت و تهدید و مسائل حقوق بشری که علیه چین مطرح می‌کند، بر خود لازم می‌داند روابطش با چین را حفظ کند. در مقابل چون آمریکا بزرگترین معضل خود را چین میداند، اروپا را سردرگم کرده است. اروپا ناگزیر است در رویکرد به منافع ملی خودش و پیروی از سیاست آمریکا که در دشمنی با چین است، گاهی پیروی از آمریکا را پی بگیرد و به مشکل برخورد کند.
- اروپا امروز در قبال حوادث فلسطین و غزه، از اسرائیل حمایت می‌کند و عملاً انسانیت را زیر پا گذاشته و با تروریست خواندن حماس، اقدامات فراتروریستی اسرائیل را توجیه میکند. امروز اروپا در خاورمیانه نمی‌تواند به عنوان بازیگر فعال، تحولات را تحت تاثیر قرار دهد و اقدام موثر داشته باشد، بلکه با آمریکا همراهی می‌کند؛ اما مردم و افکار عمومی اروپا نمی‌پذیرد.

نشست ششم

با موضوع: جایگاه اندیشه اسلامی در نظریات روابط بین‌الملل

ششمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور جناب آقای حمیدرضا ارشدی، کارشناس ارشد دفتر مطالعات سیاسی وزارت خارجه و سفیر سابق جمهوری اسلامی در رومانی با موضوع «جایگاه اندیشه اسلامی در نظریات روابط بین‌الملل» در چهاردهم آبان ۱۴۰۲ در سالن جلسات موسسه دین و تمدن در جمع دانش‌پژوهان موسسه در قم برگزار گردید.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- یکی از مباحث مغفول مانده در حوزه اندیشه این است که اگر یک مطلب یا موضوع به طور دقیق شناخته نشود، تلاش‌ها برای فهم آن اگر نگوییم به بی‌راهه می‌رود اما به نتیجه مطلوب نمی‌رسد. به همین علت ما درحالی‌که متوجه نشده‌ایم اسلام چیست، می‌خواهیم نظریه اسلامی در بیاوریم و گاهی در بعضی

علوم آن را به‌کار ببریم.

- برخی افراد اسلامی حرف می‌زنند اما اسلامی فکر نمی‌کنند، مثلاً برخی حرف‌هایی در لزوم استفاده از اندیشه اسلامی می‌زنند، اما در تحلیل مسائل به‌گونه‌ای پیش می‌روند که در نهایت به نفی عصمت امام می‌رسند.
- مثال بعدی این است که علم اقتصاد فعلی بنیان‌هایی دارد که اگر آن بنیان‌ها با اسلام گره نخورد، نمی‌توان آن مفاهیم اسلامی را در اقتصاد گنجانند و به‌صورت موردی، مفهوم برکت را چگونه باید در اقتصاد توجیه کرد؟ بانکداری و ربا هم همین‌گونه است و چون نمی‌توانند این کار را کنند، مجبور می‌شوند اسلام را بگونه‌ای کنار بگذارند؛ درباره‌ی روابط بین‌الملل هم به همین شکل است.
- از سوی دیگر برخی هم به صرف شکل‌گیری این مفاهیم توسط گروه‌هایی از عقلای جامعه و با این توجیه که اگر این موارد عقلی باشد، بنا به تصریح شرع، شرعی هم هست و اگر شرعی باشد پس اسلامی است، همه‌ی تولیدات علمی بشر را اسلامی می‌دانند.
- با توجه به اندیشه اسلامی، عقل چراغ روشن‌کننده راه و

نشان‌دهنده جاده است، اما سازنده و ایجاد کننده‌ی راه نیست. لذا می‌بینیم که در بسیاری از موارد عقل متوجه می‌شود که نمی‌فهمد، به تعبیری می‌فهمد که نمی‌فهمد. لذا ما هیچگاه عقل را جایگزین دین نمی‌کنیم، بلکه دین را متشکل از عقل و نقل می‌دانیم و با این ترکیب به دنبال حل مسائل هستیم. بنابراین نمی‌توان به راحتی گفت این مباحث در حوزه عقلانیت است و دین به آن راه ندارد.

• این فهم علوم با پیش فهم توحیدی کار حوزه است و در توان علوم آکادمیک نیست. به همین دلیل نقش حوزه علمیه بسیار جدی است. چرا که از بس برخی از مطالب گفته شده، به آرامی از معنای اصلی خود جدا شده و مثلاً در مسئله‌ای چون روابط بین الملل تا بگوییم نظر اسلام چگونه است؟ می‌گویند این زمینه که در شأن شما و اسلام نیست. این درحالی است که طرح مباحثی چون جایگاه اندیشه اسلامی در روابط

بین‌الملل تأثیرات بسیار گسترده‌ای دارد و با توجه به شکل‌گیری دهکده جهانی، یک تصمیم‌گیری اثرات زیادی در وضعیت جوامع خواهد گذاشت.

- امکان استفاده از مباحث توحیدی در سیاست خارجی وجود دارد، اما ما باید ابتدا درباره جایگاه اسلام در نظام بین‌الملل شناخت کافی کسب کنیم و بعد درباره‌ی چگونگی به‌کار بردن مباحث اندیشه اسلامی در روابط بین‌الملل و سیاست خارجی صحبت کنیم. چراکه در نظام بین‌الملل عملاً اعتقادی به عوالم بالایی ندارند و ارتباطی بین آنها با این عالم قائل نیستند. درحالی‌که ما نه تنها قائل به ارتباط این دو باهم هستیم بلکه آن عوالم را اداره‌کننده این عالم می‌دانیم.

- به همین دلیل ضرورت عقلی است و با همه توجیهاتی که برخی ذکر می‌کنند و مثلاً ادعا دارند به سیاست خارجی که می‌رسیم، دیگر سنت‌های الهی کاربرد ندارد، نیز نمی‌توان غیردینی به مباحث سیاست خارجی وارد شد. چرا که قاعده کلی و سنت الهی این است و اگر این را قبول نکنیم که خداوند مالک عالم و هدایتگر امور است و این را به‌طور مصداقی در مباحث مدنظر پیاده نکنیم، باید دین را به‌طور کلی کنار بگذاریم و متوقف

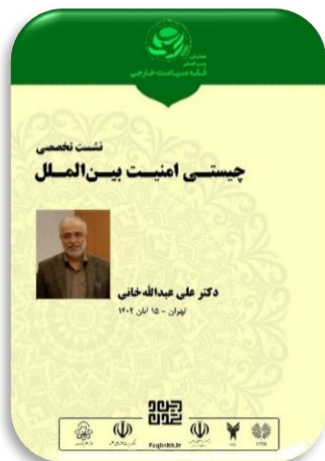
شویم و در نهایت دیگر حتی در موضوعی چون قیام امام حسین علیه‌السلام هم باید این بعد الهی و دینی را کنار بگذاریم.

- مشکل نظرات سیاست خارجه و روابط بین الملل دنیا این است که توحید در آن فراموش شده، لذا می‌بینیم که ما هم در موضوعات جزئی گیر کرده‌ایم و داریم بحث می‌کنیم که چرا فقه این را گفته چرا آن را نگفته است. درحالی‌که اگر بحث‌ها دینی باشد و پایه‌های آن از اساس درست باشد، دیگر مباحث سیاسی و جناحی نمی‌شود.

نشست هفتم

با موضوع: چیستی امنیت بین‌الملل

هفتمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور جناب آقای دکتر علی عبدالله‌خانی، رئیس سابق دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی و از اساتید مطرح حوزه امنیت بین‌الملل، با موضوع «چیستی امنیت بین‌الملل» در پانزدهم آبان ۱۴۰۲ در تهران برگزار گردید.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- در بحث امنیت بین‌الملل، در واقع به امنیتی که جمع جبری دولت-ملت‌های مختلف از زمان بعد از پیمان وستفالی تصویب گردید پرداخته می‌شود و اساسا کارکرد آن در نامگذاری‌اش هویداست. از زمانی که واحدهایی که بعد از قرن هفدهم به صورت امپراطوری اداره می‌شدند و تبدیل به دولت

کشورها شدند، از آن زمان امنیت بین‌الملل تا حدود زیادی معنا پیدا کرد.

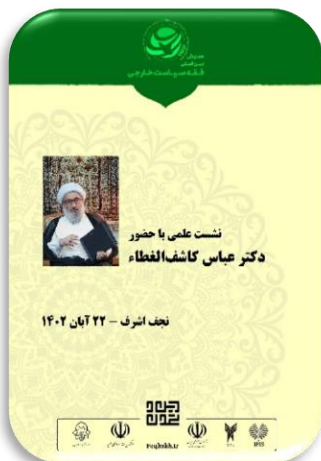

- در واقع ما مینا را باید چنین قرار دهیم که امنیت بین‌الملل در واقع چیزی جز امنیت مجموعه‌ای از کشورهایی که واحد سیاسی تلقی می‌شوند نیست؛ یعنی واحدهایی که صاحب دولت و صاحب سرزمین هستند و از سوی سایر کشورها به عنوان یک واحد سیاسی به رسمیت شناخته شده‌اند. دولت‌هایی که نظام بین‌الملل را شکل می‌دهند.
- یک سطحی وجود دارد که به آن امنیت جهانی می‌گویند. دو واژه گلوبال سکیوریتی و اینترنشنال سکیوریتی وجود دارد. گلوبال سکیوریتی در واقع یک سطح بالاتر است. اینکه امنیت جهانی صرفاً این نیست که واحدهای سیاسی یا دولت‌ها آن را شکل دهند؛

در شکل‌دهی آن نهادهای مدنی، جنبش‌ها و واحدهایی که به صورت منطقه‌ای و جهانی فعالیت می‌کنند نیز موثر هستند. نظاماتی که شکل گرفته همانند سازمان تجارت جهانی، صندوق بین‌المللی پول، نهادهای حقوق بشری، پزشکان بدون مرز، این موارد جایگاه جدیدی را برای امنیت بین‌الملل ایجاد کرد. اینها دو رویکرد متفاوت شده‌اند که مدافع یکی سازمان ملل بود و دیگری دولت‌ها بودند. البته اکنون با اتفاقاتی که در چند سال اخیر افتاده است، به ویژه حرکت به سمت شرقی که آمریکایی‌ها داشتند، اساساً پروژه جهانی‌سازی یا امنیت جهانی برگشت خورد و تا حد زیادی عقب‌گرد اتفاق افتاد. باز به این نتیجه رسیدند که باید منافع ملی کشورها در سطح بین‌المللی مبنا باشد. آن واژه‌ای که بیشتر می‌تواند این را توضیح دهد، همین امنیت بین‌الملل می‌باشد.

نشست هشتم

با موضوع: روابط بین‌الملل و ضرورت‌های فقه سیاسی

هشتمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور دکتر عباس کاشف‌الغطاء، با موضوع «روابط بین‌الملل و ضرورت‌های فقه سیاسی» در نجف برگزار شد. ایشان از اساتید دروس خارج حوزه نجف و استاد دانشگاه کوفه است و همچنین برای یکی از آثارشان برگزیده جشنواره فارابی نیز شده‌اند.

موضوعات دروس خارج و همچنین ظرفیت آثار منتشر شده از ایشان، سبب شد که نخستین نشست علمی همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی در کشور عراق، با حضور ایشان و در نجف برگزار گردد.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- پیرامون فقه روابط بین‌الملل، رساله‌ها و نگاشته‌های گوناگون و متعددی نوشته شده است. مثلاً اینکه در اسلام اصل بر حرب

است یا سلم؟ یا اینکه جهاد ابتدایی در دوران غیبت چگونه است؟ ماهیت مرزها در سرزمین اسلامی نیز از مسائل قابل طرح است.

- حدود و مرزهای جغرافیایی را غرب برای ما ترسیم کرده است. آن هنگام که حکومت عثمانی سقوط کرد، این تقسیم را برای بلاد اسلام به وجود آورد.

- در متون دینی ما بین ارض العرب و ارض الاسلام تفاوت‌هایی لحاظ شده است. در ارض اسلام اهل کتاب می‌توانند اقامت داشته باشند اما در ارض العرب که موقعیت جغرافیایی آن از بحر الاحمر تا خلیج است، طبق روایات موجود اهل کتاب مجاز به اقامت نمی‌باشند. متأسفانه این دست از مباحث در حوزه‌ها مغفول مانده است.

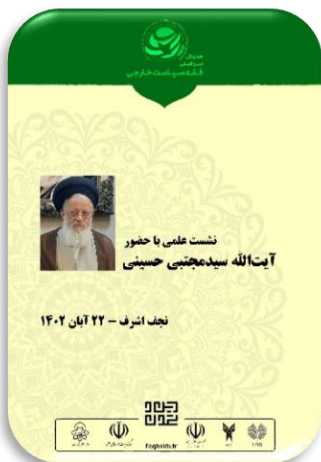
- یکی از دیگر از مباحثی که امروز در کشورهای اسلامی بالخصوص عراق باید مورد توجه حوزه‌های علمیه و علما قرار گیرد بحثی تحت عنوان حرب النائمه یا جنگ نرم است. عناوین بسیاری همچون حقوق بشر، آزادی انسان، آزادی بیان و... از مسائلی است که باید در جنگ نرم به آن پرداخته شود زیرا که بر علیه اسلام مورد استفاده قرار می‌گیرند.

- برترین هدف اسلام، دین است. تقسیم بندی بلاد و کشورها در نگاه اسلامی بر اساس دین و عقیده می باشد؛ مثلاً بلاد اسلام، بلاد اهل ذمه، بلاد کفر و... نکته ای که وجود دارد این است که آیا اسلام راضی به این تقسیم بندی موجود می باشد و یا خیر؟ بله، حرام نیست ولیکن نگاه اسلامی نیز نمی باشد.
- به عنوان مثال در صورت تخاصم بین یک مسلمان هندی و یک اهل کتاب عراقی، ما باید به یاری مسلمان هندی پردازیم، حال ممکن است سوالی پیش بیاید که در صورت تخاصم بین دو شیعه تکلیف چیست؟ حاکم شرعی باید رافع این تخاصم باشد.
- حاکم شرعی مشروعیتش را از جانب خدا دارد؛ اما چنانچه اکثر مردم او را بپذیرند تشخیص پیدا می کند. منظور از حاکم شرعی چنین جایگاهی است.

نشست نهم

با موضوع: تاملاتی پیرامون فقه جهاد و سیاست خارجی

نهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور آیت‌الله سیدمجتبی حسینی، نماینده رهبرانقلاب در کشور عراق، با موضوع «تاملاتی پیرامون فقه جهاد و سیاست خارجی» در نجف برگزار شد.

ایشان سالیانی در موضوع جهاد به تدریس خارج فقه مشغول بوده‌اند که موضوعات بسیاری از مسائل مطرح شده در این درس، می‌تواند مرتبط با بحث سیاست خارجی باشد.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- از نظر بنده اسلام جنگ ابتدایی ندارد و تنها جنگ دفاعی دارد. جنگ ابتدایی به صورتی که یورش ببرند تا مردمان را به زور مسلمان کنند، تهدید کنند، آمادگی برای حمله ایجاد کنند،

اسلام چنین نیردی ندارد.

- این آیه شریفه سوره نساء که می‌فرماید: «وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ»؛ این مظلومانی که استنجد می‌کنند، اسم مسلمان را هم نیاورده است، سخن از شیعه بودن نیز نیست، بلکه مستضعف را می‌گوید.
- ما در بحث جهاد به برخی از موضوعاتی که شما در همایش در پی آن هستید پرداخته‌ایم. مثلاً همکاری با ظالم و حدود آن و جواز یا حرمت آن؛ اینکه آیا اگر مصلحت مسلمانان این است که تحت چتر حمایتی حاکم جائز برود، اما به نیت همکاری نباشد و در اطاعت امام عادل باشد. این‌ها را به طور مفصل بحث کرده‌ایم. درباره مسئله مرزها، بالاخره حاکمی که حاکمیت دارد، بر قسمت‌هایی که مسلط است می‌تواند نظر دهد.
- تا زمانی که مردم با امیرالمومنین علیه‌السلام بیعت نکرده بودند، حالتشان نسبت به حاکمیت نصیحت و مشاوره بود؛ اما زمانی که مورد بیعت قرار گرفتند و حاکم شدند، در مقابل طغیانگران ایستادگی کردند، در دفاع از مرزها جنگیدند و... رسول خدا نیز همین‌گونه بود و مرز داشتند و مسائل مرتبط با آن که هر روز

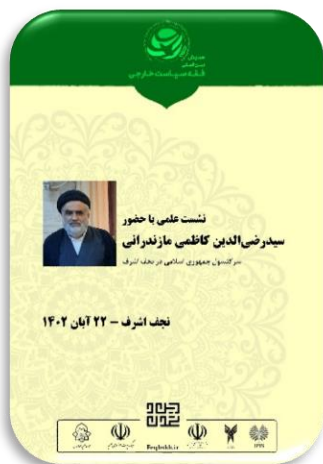
گسترده‌تر می‌شد. فلذا دولت عنوانی است که آن میزانی که تحت ولایت اسلامی و ولایت فقیه و امام است، دولت است.

- در روایت داریم که در مرزبانی و مرابطه، کسی اموالش را برای مرابطه نذر کرده بوده است. مرابطه از حکومت جائز که جایز نیست. به او می‌گویند تو مرابطه انجام بده نه به نیت حکومت، بلکه به نیت حفظ نظام؛ داریم روایاتی که با امروز قابل تطبیق است.

نشست دهم

با موضوع: مسئله حقوق بشر در سیاست خارجی

دهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور حجت‌الاسلام والمسلمین سیدرضی الدین کاظمی مازندرانی، سرکنسول جمهوری اسلامی در نجف، با موضوع «مسئله حقوق بشر در سیاست خارجی» برگزار شد.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- به نظر من جای چنین کاری خالی بود و باید این تلاش علمی صورت می‌گرفت. اکنون که چهار دهه از نظام اسلامی گذشته، وجوب و ضرورت این کار بیشتر احساس می‌شود و نیاز ما در تولید دانش علمی مبتنی بر باورهایمان هویداست.
- یک زمانی ما مکاتباتی با حوزه و مراکز قم داشتیم و گفتیم که بزرگترین مشکلی که در زمینه حقوق بشر داریم این است که ما

هیچ اجماع داخلی در ایران نسبت به حقوق بشر نداریم. حوزه پیش از هر چیزی باید به حقوق بشر به عنوان موضوع راهبردی نگاه کند.

- در نگاه جمهوری اسلامی، حقوق بشر بیشتر مبتنی بر ادعاها و موارد نقض توسط کشورهای مدعی بوده است. ما در آن دوره‌ها موارد نقض گوناگونی که توسط کانادا و انگلیس نسبت به حقوق بشر صورت می‌گرفت را گزارش می‌دادیم. ولی حقیقت قضیه صحنه غزه یک واقعیتی را نشان می‌دهد. به نظرم این واقعیت قابل تامل است. ایدئولوژی غرب بر سه پایه استوار شده، یکی حقوق بشر، دیگری محیط زیست و سپس صلح و امنیت. در حقیقت این آمده تا جای دین را در باورهای مردم بگیرد. لذا احزاب با استفاده از این سه ابزار ورود می‌کنند و دولت‌ها دست به دست می‌شوند. اصطلاحاً ما امکان دسترسی به افکار عمومی را نداریم، اما یک ظرفیتی تعریف شده است. اکنون در غرب، حقوق بشر در اعماق باورهای مردم جای گرفته است.

- در دنیا بر علیه ما فضا سازی هست و به صورت لاینقطع به مردم گفته می‌شود که جمهوری اسلامی حقوق بشر را به طور

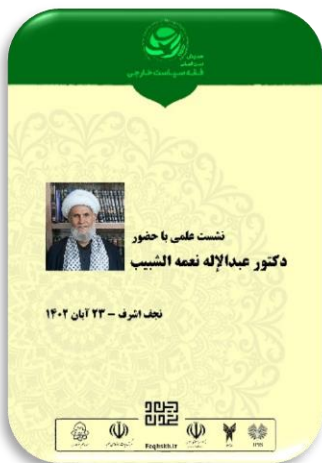
سیستماتیک نقض می‌کند. حقوق و آزادی‌های اساسی را نادیده می‌گیرد.

- یک نکته‌ای را هم عرض کنم در باب گفته‌ها درباره تعارض بین منافع ملی و ارزش‌های دینی؛ در دولت‌های ایدئولوژیک بین منافع ملی و ارزش‌های دینی دوگانگی وجود ندارد. منفعت ملی همان ارزش‌های دینی است. الان اسرائیلی‌ها هم که دولت ایدئولوژیک دارند همین‌گونه عمل می‌کنند. در دولت ایدئولوژیک اصلاً بین منافع ملی و ارزش‌های دینی تفکیک نیست؛ ولی متأسفانه در وزارت خارجه کسانی هستند که مسامحه می‌کنند. ولی منافع ملی با ارزش‌ها گره خورده است.

نشست یازدهم

با موضوع: وظایف فقه سیاست خارجی

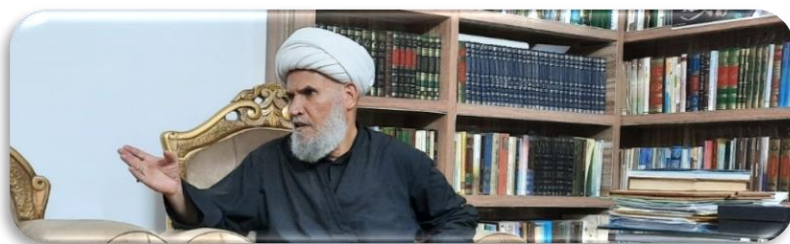

یازدهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور دکتر عبداللّه نعمه الشیبی از اساتید دانشگاه عراق و از مقررین کتاب الجهاد مرحوم آیت‌الله آصفی با موضوع «وظایف فقه سیاست خارجی» در نجف برگزار گردید.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- کشورهایی که در محور مقاومت قرار دارند نسبت به یکدیگر خارجی هستند و در تعامل با یکدیگر نیازمند دیپلماسی می‌باشند. اما همه اینها تحت یک پرچم به عنوان محور مقاومت جمع شده‌اند. در حال حاضر نیازمند یک نگرش فقهی، سیاسی جدید در مورد این کشورها مثل عراق، یمن، لبنان، سوریه و... هستیم. تا دو نوع نگرش اسلامی-مقاومتی و آمریکایی-صهیونیستی بروز پیدا کند و آشکار شود.

- محور آمریکایی یک جریان سیاه و ظالم است و محور دوم یعنی اسلامی، مقید به اصول انسانی است. فقه سیاست خارجی تکلیف دارد این دو محور را معرفی سازد. فقها باید در این مسئله ورود پیدا کنند. از همین رو شما باید مسائل و موضوعات چالشی را برای آنها ارسال کنید تا در همایش با پاسخ بیایند.

- جهاد زائیده فقه سیاسی است و تفکر سیاسی فقیهی همچون امام خمینی این محور مقاومت را شکل داده است.
- در مسائل سیاست خارجی باید یک پنجره‌ای برای جریانها و تفکرات مختلف در نظر گرفته شود تا اگر توان از بین بردن و رفع تشویشات فکری را نداریم، لااقل از شدت آن بکاهیم. این تشویشات قومی، قبیله‌ای، سیاسی، فرهنگی و... منجر می‌شود که دیگر حرف حق شما شنیده نشود.

- مطلب دیگری که در این میان است، نوع برخورد با افرادی است که لاابالی و یا مخالف هستند. منظور مردم و جامعه می‌باشد. در جهاد یک موقع به صورت علنی همانند غزه و یهود جنگ رخ می‌دهد و ممکن است در جای دیگر به صورت پنهان و خفی، چنانچه ایران در ساحاتی به این شکل وارد شده اتفاق بیافتد. حال در مواجهه با مردم چگونه باید برخورد کرد؟
- شاخصه‌های شرعی که بتوان از طریق آنها شبهات و ایراداتی که به اسلوب ما در سیاست خارجی گرفته می‌شود را حل نمود؛ باید شناسایی شود. اینکه بگویند شما نه تنها سود و بهره‌ای نداشتید، بلکه خسارت هم دیدید، مثلاً در جنگ غزه، به ظاهر خسارتی که حماس متحمل آن شده است به مراتب بیشتر از سود و بهره‌ای است که داشته است.
- فقیه کسی است که دین حنیف سمحه و سهله را ارائه بدهد. نه آنکه دین را گره بزند. بیانات حزب‌الله که یک جریان شیعی است با بیانات غزاویون که اهل تسنن هستند تفاوت‌هایی دارد. بله، تباین ندارد، اما مختلف است. فقیه باید این اختلاف در نگاه را برای مردم آشکار نماید.
- در سیاست خارجی نباید به یک سلیقه و ذوق رفتار نمود بلکه

باید ساحات مختلف را در نظر گرفت. فقه سیاست خارجی یک فقه نرم و انعطاف پذیر است، مثلاً آیا آزادی فلسطین فقط با جنگ محقق می‌شود یا می‌توان روش نرم دیگری را نیز در نظر داشت و با دیپلماسی اسلامی صحیح به آزادی فلسطین برسیم.

- یک موضوع این است که آیا آزادی زمین غصب شده لازم است و تسلیم غاصب و ظالم شدن صحیح است؟ ترس از جنگ مبرر تسلیم است؟ و اینکه عدم توازن قوا توجیه مناسبی برای تسلیم شدن است؟ آیا عدم توازن قوا مبرر خوبی برای ترک جهاد است؟ تا آنجا که این امور توجیه سکوت خیلی از افراد شده است!

نشست دوازدهم

با موضوع: جایگاه شیعه در نظام بین الملل جدید

دوازدهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور سیدمحسن حکیم، نائبرئیس جریان حکمت ملی عراق با موضوع «جایگاه شیعه در نظام بین‌الملل جدید» در بغداد برگزار شد.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- شیعیان جهان و به خصوص عراق و ایران باید کارکردهایشان مکمل یکدیگر باشد. پیش نیاز این بحث این است که جایگاه شیعه در نظام بین الملل جدید چیست و چه نقش و تأثیری دارد؟ آیا شیعه و قدرت تشیع فعلی همانند سابق است یا یک جایگاه جدیدی برای تشیع، چه در سطح مرجعیت یا حوزه‌های علمی نخبگان و عموم جامعه شیعی به وجود آمده است؟ به نظرم جواب همه این خواهد بود که امروز در عصری زندگی

می‌کنیم که در طول تاریخ غیبت بی سابقه است. هیچ وقت ما دولتی اسلامی که در راس آن ولی فقیه عادل مدیر مدبر متقی حضور دارد نداشتیم. پس پارامتر جدیدی است.

- جامعه عراق خیلی فعال و پویا است که باید حتما از این جامعه استفاده کامل شود، البته با شرایط خاص خود؛ زیرا هر جایی شرایط خاص خود را دارد. ما نمی‌توانیم همانندسازی کنیم. آنچه در عراق می‌توان انجام داد را شاید نتوانیم در ایران انجام دهیم. حتی در لبنان نیز چنین است. ما دهه شصت، زمانی که جنگ به تازگی تمام شده بود، به لبنان رفتیم. خود ما شوکه شده بودیم به خاطر تفاوت آنجا؛ اما واقعا همین طور است، هر جایی شرایط خاصی دارد که ما باید آن را درک کنیم و به هر صورت هم‌افزایی نماییم.

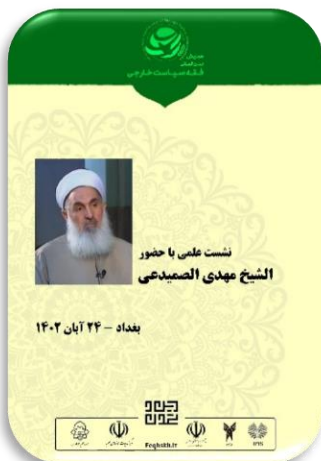
- تحول بزرگی دارد شکل می‌گیرد و نظم جهانی دارد دگرگون می‌شود. من این را در همه سطوح سیاسی منطقه دیده‌ام. خیلی جالب است، بیشتر اگر این را می‌گفتیم، همه می‌گفتند که توهم است. اگر واقعا عربستان سعودی به این جمع‌بندی نرسیده بود که تحول بزرگی در راه است و نظم جهانی در حال تغییر است، پای مذاکرات در پکن نمی‌رفت. آنها این تحول را

درک کردند، ما بارها با آنها نشستیم و صحبت کرده‌ایم، واقعا در صحبت‌هایشان دیده می‌شود که از دوستان انقلابی ما در این موضوع انقلابی‌تر شده‌اند. فهمیده‌اند آن معادله سابق دیگر وجود ندارد و معادله جدیدی شکل می‌گیرد. لذا همه کشورها دنبال این هستند که جایگاه‌شان در معادله جدید کجا است و چه سهمی از تاثیرگذاری در معادله جدید دارند و این خیلی مهم است.

نشست سیزدهم

با موضوع: راهبرد وحدت و سیاست خارجی

سیزدهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور الشیخ مهدی الصمیدی، مفتی اهل سنت عراق و رئیس دارالافتاء، با موضوع «راهبرد وحدت و سیاست خارجی» در بغداد برگزار شد.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- کتابی مربوط به هزار سال پیش نوشته شده و توصیه‌هایی به حکام یهود می‌کند. اینکه چگونه با جوامع اسلامی برخورد داشته باشند. بحث شیوه است و نه تاریخ؛ اینگونه توصیه می‌کند که سه کار را باید انجام دهید؛ اول تصنیف و تکه تکه کردن مسلمین؛ دوم تنزیق و ایجاد اختلاف و سوم ایجاد جنگ میان آنهاست.
- آنها فرقه‌های مختلف را ایجاد کرده و مشکلات زیادی میان‌شان

رواج دادند. تا جایی که حتی بین شافعی و احناف اختلاف به وجود آوردند. اختلاف بین شافعی و احناف بیش از آن چیزی است که بین شیعه و سنی وجود دارد. قتل، آتش زدن، و اموری از این دست به واسطه این اختلافات به وجود آمد.

- یک عالم بر مسند کرسی می‌نشیند و حکم به کفر دیگری می‌دهد؛ شافعی پشت سر احناف نماز نمی‌خواند و احناف پشت شافعی نماز نمی‌خوانند؛ همین‌طور بین شیعه و سنی؛ سپس در میان شیعیان جعفری و زیدی و... را ایجاد نمودند. این‌گونه اختلاف را بین مسلمانان ترویج می‌دهند. طبیعتاً این امور اصلاح نمی‌شود مگر آنکه خدا کسی را سرپرست امت قرار دهد که به دین خدا رجوع داشته باشند.

- لازم است تا بیاندیشیم آیا اجتماع موافق اصل است یا افتراق؟! اجتماع رکن و واجب است و افتراق حرام است. اجتماع ضروری دین است که فاعل واجب ماجور است و تارک آن گنهکار و کسی که حرامی را انجام می‌دهد به دو قسم تقسیم می‌شود؛ یا آن را حلال قلمداد می‌کند یا آنکه خطا کرده است. مستحل به اجماع علما کافر است و خطا کار به اجماع علما نسبت به خطایش معذور می‌باشد.

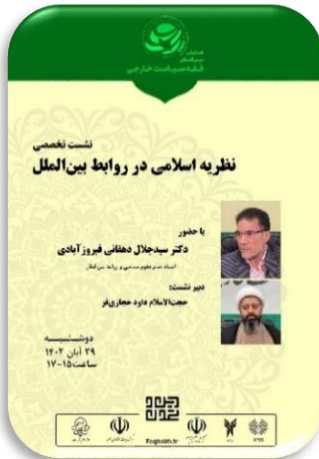
- در تهران یکی از علمای اهل سنت ایران را ملاقات کردم و جلسه‌ای چند ساعته با هم داشتیم. پس از جلسه نخست، قریب بیست نفر از علمای اهل سنت را همراه خود آورد و جلسه‌ای طولانی شد. بعد از همه این گفتگوها و مناظرات و بحث‌ها، همگی به این اتفاق نظر رسیدیم که چه چیزی مقدم است؛ آنچه که آشکارا هویداست یا آنچه با حدس و گمان به دست می‌آید. در دین اسلام لازم است هر کس لاله‌الاله بگوید مال و جان‌ش محترم باشد. اما مسئله‌ای مثل کفر سایر مذاهب، معلوم ظنی است. ما بر این باوریم که بر اصل لاله‌الاله اجتماع کنیم و فروع را به اهل آن واگذاریم.
- آن مکتب و شیوه‌ای که جمهوری اسلامی در جهان اسلام اتخاذ نموده، در تعلیم و طلب علم و تدریس قرآن کریم نمونه است تا آنجا که یک قاری ایرانی رتبه نخست در مسابقات قرآنی کسب

کند. همچنین سیدالقائد حفظه‌الله که سبّ صحابه را ممنوع اعلام کرد امری ستودنی است.

- یک داعش سیاسی وجود دارد و یک داعشی که دست به قتل انسان‌ها می‌زند. به نظر من داعش سیاسی خطرناک‌تر از داعشی‌های قاتل هستند و آنها جرم‌شان بیشتر است. این جریان‌ها با ایجاد شبهه بین مسلمین اختلاف افکنی می‌کنند و الان نزاع بین حق و باطل است. باید ببینیم ما در کدام صف ایستاده‌ایم.

نشست چهاردهم

با موضوع: نظریه اسلامی در روابط بین‌الملل

سیزدهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور دکتر سیدجلال دهقانی فیروزآبادی، استاد تمام روابط بین‌الملل و علوم سیاسی و با موضوع «نظریه اسلامی در روابط بین‌الملل» در سالن جلسات موسسه دین و تمدن در قم در تاریخ ۲۹ آبان ۱۴۰۲ در جمع دانش‌پژوهان این موسسه برگزار شد.

با توجه به محور فعالیت‌های ایشان و تالیفات گسترده در حوزه روابط بین‌الملل و تولید فرارنظریه در این رشته، و همچنین دبیری علمی همایش‌های گوناگون از جمله همایش امنیتی تهران، نشست تخصصی با حضور ایشان را از سایر نشست‌ها متمایز می‌نمود.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- آیا تعریف واحدی از سیاست خارجی وجود دارد یا خیر؟ طبق یک تعریف، سیاست خارجی به مثابه تصمیم‌های اتخاذ شده توسط تصمیم‌گیرندگان هر کشور در صحنه‌ی بین‌الملل است. طبق تعریف دیگر سیاست خارجی به مثابه کنش‌ها و رفتارهایی است که از یک دولت و در واقع تصمیم‌گیرندگان آن، در فضای بین‌الملل سر می‌زند. اما طبق تعریف سوم، سیاست خارجی به مثابه راهبرد و طرح و برنامه مدون و از پیش تعیین شده‌ای است که اجرا می‌شود.
- اینگونه به نظر می‌رسد که تعریف جامع، مجموع همه‌ی این‌ها است. یعنی سیاست خارجی کنش‌ها و اقدامات و رفتارهای یک دولت در قبال سایر بازیگران بین‌المللی در فضای بین‌المللی، بر پایه یک طرح و برنامه از پیش تعیین شده توسط تصمیم‌گیرندگان، برای رسیدن به اهداف مشخص و از پیش تعیین شده است.
- در تعریف نظریه سیاست خارجی به عنوان مثال می‌توان گفت مجموعه‌ای از گزاره‌های مرتبط، منسجم و منطقی که چیستی،

چرایی و چگونگی رفتارها، راهبردها و تصمیمات کشورها را در روابط بین‌الملل تبیین، تجویز و تشریح می‌کند و با در نظر گرفتن این تعریف باید موضع خود را مشخص کنیم که با توجه به فقه شیعه چه تعریفی از سیاست خارجی مدنظر ماست؟ نظریه تبیینی یا تفسیری یا تجویزی است.

- نظریه تبیینی سیاست خارجی رفتارها و عملکردها را علت‌یابی می‌کند و سیاست خارجی موجود و تصمیم‌ها و راهبردها را بررسی می‌کند که چگونه است. اما نظریه تفسیری، دنبال علت‌غایی است و می‌خواهد انگیزه‌شناسی و معناکاوی کند و دلیل رفتارها را استخراج کند. درحالی‌که در نظریه تجویزی، توصیه به باید‌ها و نبایدها در سیاست خارجی مطلوب برای جمهوری اسلامی را شاهد هستیم و باید ببینیم در فقه کدام یک مورد نظر

است.

- در ادبیات سیاست خارجی دو نوع تعریف در تحلیل سیاست خارجی داریم اما دسته دیگری از تعریف‌ها مربوط به نظریه روابط بین‌الملل است و بنابراین فقه روابط بین‌الملل نیز با فقه سیاست خارجی تفاوت دارد و اگر بخواهیم این دو را یکسان بدانیم، نیاز به دلیل دارد.
- نظریه عام خود دو نوع است: یک نوع این است که بتوان براساس آن سیاست خارجی همه کشورها را تحلیل کرد و این عام است. مثلاً بگوییم همه کشورها در هر جایگاهی که هستند، سیاست‌هایشان را براساس منافع ملی تعیین می‌کنند. اما نوع دیگر اینگونه است که یک کشور به عنوان یک کل واحد و یک موجودیت واحد در نظر گرفته می‌شود که افراد مجری در تعیین سیاست خارجی آن تأثیر ندارند و سیاست خارجی براساس مبانی مشخصی تعیین شده است و افراد کارگزار و مجری آن هستند.
- اما در نظریه‌های خاص در تحلیل سیاست خارجی، هم خاص یک کشور تحلیل می‌شود و هم رفتارهای افراد و تصمیم‌گیرندگان مختلف را باید بررسی و تحلیل کرد. ولی در این مرحله

نیز باید دید با توجه به فقه کدام یک از این نظریات را در نظر داریم.

- در نظریات روابط بین‌الملل برخی اعتقاد دارند روابط بین‌الملل و سیاست خارجی دو حوزه متفاوت است و نظریات آن هم متفاوت است. برخی اعتقاد دارند یکی است و در ذیل توضیح نظریات روابط بین‌الملل، نظریات سیاست خارجی نیز تشریح می‌شود. اما دیدگاه سومی وجود دارد که در عین پذیرش تفاوت بین روابط بین‌الملل و سیاست خارجی و تفاوت در نظریات این دو، اعتقاد دارند می‌توان از نظریات روابط بین‌الملل استفاده کرد و از آن نظریات سیاست خارجی را اخذ کرد.
- سؤال دیگر درباره‌ی روش‌های نظریه‌پردازی اسلامی به طور کلی در علوم اسلامی و به‌طور خاص در روابط بین‌الملل و سیاست خارجی است که شش روش یا رهیافت وجود دارد:

اول) رهیافت انتباق‌گرایی علمی. دوم) رهیافت اکتشافی استخراجی. سوم) رهیافت استنباطی اجتهادی یا فقهی. چهارم) رهیافت تنقیحی - تذهیبی. پنجم) رهیافت وحدت‌گرایی تأسیسی. و ششم) رهیافت تکثرگرایی تأسیسی.

● انطباق‌گرایی علمی فی‌الجمله یعنی اصالت با علم تجربی است و مفاهیم اسلامی باید با گزاره‌های علمی تطبیق پیدا کند. رهیافت تنقیحی - تذهیبی یعنی نظریات موجود را با مبانی اسلامی تطبیق می‌دهیم و آن‌چه سازگاری دارد را می‌گیریم و آنچه سازگاری ندارد را به نوعی تهذیب و پاکسازی می‌کنیم. در این مورد هم اصالت با علم موجود و متعارف است. در رهیافت اکتشافی - استخراجی، براساس این دیدگاه اسلام جامع‌نگر است و دین یک دائرة المعارف بزرگ علمی است که هرآنچه علم کشف کرده در دین موجود است و وظیفه ما این است که آن را استخراج و در نهایت تدوین کنیم. رهیافت استنباطی - اجتهادی (فقهی) و یعنی براساس روش متعارف فقهی و اجتهاد و با استفاده از اصول کلی موجود در قرآن و سنت، فروع آن را استخراج کنیم که باید ببینیم چنین چیزی در فقه امکان‌پذیر است یا خیر. منظور از رهیافت وحدت‌گرایی تأسیسی این

است که، براساس اینکه اعتقاد دارد قرآن دائرة المعارف علمی نیست بلکه کتاب هدایت است و درصورت لزوم گزاره علمی را ذکر می‌کند و به همین دلیل دین در حوزه علم گزیده‌گو است، کلیات را می‌گوید و نظریه خاصی ندارد و ما با نگاه به کتاب و سنت نظریه‌ای را تاسیس می‌کنیم و طبیعتاً این نظریه باید پیش فرض‌های دینی داشته باشد و نمی‌تواند خارج از این چارچوب باشد. اما در رهیافت تکنرگرایی تأسیسی، ما پیش‌فرض‌ها را از آموزه‌های اسلامی می‌گیریم، منتها همانطور که منابع اکتشاف و استخراج متکثر است، در مقام سنجش و بررسی هم می‌تواند ملاک‌ها و معیارهای متعدد استخراجی وجود داشته باشد و باید ببینیم کدام با منابع انطباق دارد.

- طبق تعریف جناب آقای علیدوست از فقه که به معنای استخراج و استنباط شریعت از منابع آن است، در نظریه فقهی سیاست خارجی، ما می‌خواهیم حکم فعل دولت جمهوری اسلامی در عرصه خارجی را به او بگوییم و در ادامه مفهومی دریاوریم که رفتار جمهوری اسلامی در قالب آن قابل توضیح باشد.

- بنابراین همه احکام شرعی مدنظر در سیاست خارجی، در

کتاب و سنت وجود ندارد. اما از طریق بررسی منابع چهارگانه فقهی به خصوص با استفاده از منبع عقل که علاوه بر نقش ابزاری که دارد، خود یکی از منابع استخراج حکم نیز محسوب می‌شود، اول باید ارزش‌ها و اصول کلی سیاست خارجی را از منابع استخراج کنیم، سپس باید براساس آن کلیات، احکام مدنظر را تفریح کنیم و در نهایت با استفاده از نقش احکام حکومتی، که شاید عده‌ای در پذیرش آن در برخی حوزه‌ها تشکیک کنند، اما در حوزه سیاست خارجی و دولت بخش عمده‌ای از تعیین مبانی براساس حکم حکومتی است و نقش تعیین کننده دارد، به ایجاد نظریه فقهی در سیاست خارجی بپردازیم.

● در نهایت در پاسخ به این سؤال که، آیا امکان استنباط و استخراج یا تدوین نظریه سیاست خارجی وجود دارد یا نه؟ آیا می‌توان براساس فقه نظریه توصیفی و تبیینی در سیاست خارجی ارائه داد یا خیر؟ باید گفت، با توجه به این که اصل را در استخراج احکام در فقه، بر تفریح گرفتیم، به نظر می‌رسد می‌توان این کار را انجام داد و در مقام عمل نیز می‌بینیم که در سیاست خارجی جمهوری اسلامی شدنی است؛ چرا که

جمهوری اسلامی براساس فقه شیعه اداره می‌شود و آزاد سوی دیگر فقیه جامع شرایط در رأس آن حاکم است و به این دو دلیل اساساً طرح هر نظریه‌ای باید براساس فقه باشد و چه بسا باید گفت، هرکسی که فهم فقهی نداشته باشد، سیاست را نیز نمی‌تواند بفهمد.

- باید بدانیم که ماهیت و هدف نظریه فقهی سیاست خارجی، نظریه قیاسی است و استقرایی نیست. چراکه براساس آن قاعده می‌خواهیم یک مفهوم کلی و عام تصمیم‌گیری را از منابع چهارگانه استخراج کنیم و بعد در ادامه بررسی کنیم که آیا جمهوری اسلامی در عمل اینگونه رفتار کرده است یا خیر.

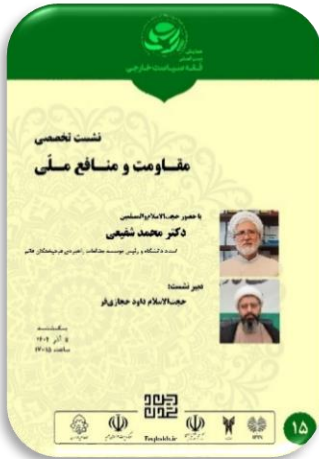
بنابراین در این نظریه ما استنباط می‌کنیم که تشخیص و تکلیف و توصیف و تبیین و تفسیر و تجویز رفتار خارجی جمهوری اسلامی

ایران چگونه باید باشد و در عمل چگونه است.

نشست پانزدهم

با موضوع: مقاومت و منافع ملی

پانزدهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با دکتر محمد شفیعی، مدیر موسسه مطالعات راهبردی فرهیختگان، با موضوع «مقاومت و منافع ملی» در جمع دانش پژوهان موسسه دین و تمدن در سالن جلسات این موسسه در قم برگزار گردید.

ایشان در این نشست به مطالب مهمی

از جمله صدور انقلاب و چیستی و چگونگی منافع ملی و حضور ایران در عرصه سیاست خارجی پرداخت.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- مقاومت معانی گسترده‌ای دارد و همچنین مصادیق گسترده‌ای دارد. مقصود ما در این جلسه جریان مقاومت و نهضت‌های مقاومتی است. زیرا این پرسش وجود دارد که چرا

جمهوری اسلامی از نهضت‌ها و جریان‌ها و جریانات مقاومتی حمایت می‌کند؛ این حمایت با منافع ملی کشور نمی‌سازد و دردسر ایجاد می‌کند؛ پس چرا ما خودمان را به دردسر بیاندازیم؟! •

منافع ملی و امنیت ملی هر کشوری را بر اساس مبانی آن کشور باید تعریف نمود. ولو اینکه این تعریف با سایر تعاریف همراهی نداشته باشد. در حقیقت عناصر و ارکان تعریف لزومی ندارد که واحد باشد.

• ایرانی‌ها با طبع بلندی که داشتند، به هر فرهنگی که بر می‌خوردند نکات مثبت آن فرهنگ را در درون فرهنگ خودشان پذیرا می‌شدند. از زمانی که اسلام وارد ایران شد، به دلیل آنکه اسلام مبتنی بر فطرت انسان بود، پذیرا شدند. بیش از نود درصد جامعه مسلمان است و تاریخ بلندی را با خودش به همراه دارد. آن قدر آن تاریخ بلند است که تا امروز و

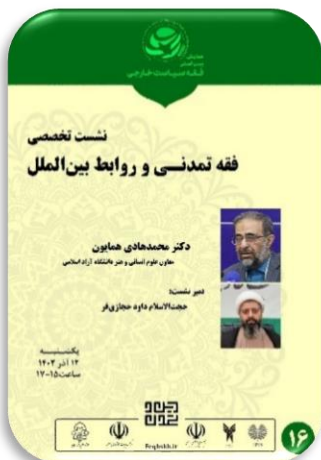
علی‌الخصوص در دوره پهلوی با حمایت خارجی‌ها تلاش سنگینی کردند تا هویتی باستانی را منهای هویت اسلامی کرده و تبدیل به فرهنگ ملی این کشور کنند، ولی نتوانستند.

- ایران اسلامی کشوری است که می‌خواهد خودش برای خودش تصمیم بگیرد. معنای این تصمیم حمله به جایی نیست. معنای این تصمیم دخالت در امور دیگران نیست. می‌خواهد خودش تصمیم بگیرد. با هر کشوری که می‌خواهد روابط داشته باشد یا نباشد. در دنیای امروز به کشوری که بخواهد به طور مستقل حرکت کند، اجازه حضور نمی‌دهند.

- خداوند یک نعمتی به این کشور داده که شاید آیندگان بهتر قدر آن را بدانند، و آن حضور رهبری است. این را من مستقیم از مرحوم آقای هاشمی رفسنجانی شنیدم که از آقا به عنوان فردی شجاع و پرجرات تعریف می‌کرد. در این دهه اخیر بارها فرآیندهایی به وجود آمد که به طور طبیعی همه احتمال می‌دادیم فردا یا پس فردا جنگی بر این کشور تحمیل می‌شود. ولی تدابیر رهبری سایه جنگ را از سر کشور برطرف می‌نمود.

نشست شانزدهم

با موضوع: فقه تمدنی و روابط بین‌الملل

شانزدهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور دکتر محمدهادی همایون، معاون علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی و از اساتید برجسته دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، با موضوع «فقه تمدنی و روابط بین‌الملل» در سالن جلسات موسسه دین و تمدن در جمع دانش‌پژوهان این موسسه در قم برگزار شد.

طرح دکتر همایون که در این نشست ارائه گردید، از مسائلی ابتکاری است که گام‌های نخست خود را طی می‌کند.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- بعد از انقلاب اسلامی ضرورت فقه تمدنی بعد از فقه فردی، فقه اجتماعی و فقه حکومتی بیش از پیش احساس شد و در همین

راستا باید بر اساس مفاهیم بنیادین دینی، به دنبال شکل‌گیری فقه تمدنی باشیم.

- از لحاظ تاریخی بحث مشهوری وجود دارد که به عنوان مثال درباره‌ی شرب خمر، با توجه به اینکه با یک آیه حکم آن مشخص نشده، بلکه طی یک فرآیند و به مرور به مرحله‌ی حرمت رسیده است، آیا بعد از این در هر جامعه جدید بعد از جامعه تشریح، همان پروسه تشریح حرمت خمر، باید مثل جامعه نخستین باشد یا خیر. بلکه یک‌بار مراحل تشریح طی شده و دیگر باید با شرایط بعد از تشریح پیش رفت و دیگر فرآیند تدریجی نباید انجام شود؟ این امر در موارد دیگر نیز مطرح است.

- سؤال مهمتری که در دنباله‌ی این مطلب مطرح می‌شود این است که اگر فقه بخواهد تمدن بسازد، ما چه چیزی در دست داریم؟ البته منظور فقه پسینی نیست که بعد از تمدن شکل گرفته و پاسخگوی نیازها و سوالات آن است و همان تئوری اداره زندگی انسان از گهواره تا گور است. آیا ابواب فقهی ما متناسب این جریان تمدن سازی هست یا نه؟

- اگر به قرآن مراجعه کنیم، می‌بینیم که در آیات ۱۵۱ تا ۱۵۳ سوره انعام که بعداً بنیان حکومت پیامبر در مدینه بر همین اساس شکل می‌گیرد، ده دستور صادر می‌شود که به نظر می‌رسد مبانی و اصول فقه تمدنی است: ۱- قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا؛ این امر اعتقادی امروز دیگر ذیل فقه محسوب نمی‌شود و امری کلامی است اما اگر قرار بر شکل‌گیری یک تمدن باشد، بنیان آن باید توحید باشد.
- ۲- وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا؛ در نظام سلسله مراتب ولایت ما به احترام به پدر و مادر می‌رسیم. اما این امر امروز یک توصیه مستحبی محسوب می‌شود و نهایتاً در مورد ازدواج دختران وجود پیدا می‌کند، درحالی‌که دومین بنیان برای شکل‌گیری تمدن است. ۳- وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ

وَإِيَّاهُمْ؛ کشتن فرزندان شاید امروز امری غریب شناخته شود، اما چه بسا سقط جنین و موانع ازدواج جوانان هم جزو همین مورد محسوب شود و در این صورت اساس شکل‌گیری تمدن در نظر گرفته می‌شود. ۴- وَلَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ؛ ترک همه‌ی آنچه به عنوان فواحش در ذهن ما وجود دارد خود یکی از مبانی تشکیل تمدن است و البته درمورد فواحش پنهانی هم تأکید دارد. ۵- وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ؛ خود قتل هم که منظور جنگ‌ها و کشتارها را مدنظر دارد و در انتها می‌فرماید که ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ که به این معنا است که ارتباط مستقیم بین بالا رفتن عقلانیت جامعه با کنترل این پنج مورد وجود دارد.

- در ادامه‌ی آیات و در بخش دوم وارد تنظیم روابط اقتصادی می‌شویم: وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ

أَشَدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ؛ با اشاره به مدیریت مالی امور یتیمان، رعایت عدالت در در روابط مالی و اجتماعی، که این خود باب بزرگ و مفصلی است که خیلی به آن نیاز داریم، موارد بعدی را اشاره می‌کند. منظور از عهدی که با خداوند بسته‌اید اشاره به محتوای عهدهایی دارد که در عالم ذر گرفته شده و با رعایت این اصول چهارگانه‌ی مورد اشاره، جامعه یک ظرفیت عظیمی از خود نشان می‌دهد.

- قرآن می‌فرماید: وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ؛ این آیه کاملاً قابل تطبیق با حرکت به سمت حکومت جهانی ولایت است که وحدت جامعه باید اتفاق بیافتد و تازه بعد از همه‌ی این‌ها به سمت حاکمیت تقوا در جامعه حرکت خواهیم کرد.

این آیات عین یک فرمول مشخص است که ترکیب هر یک از این مواد در اندازه‌های معین شده نتیجه مطلوب را به دنبال خواهد داشت.

- اگر این ده اصل که بنیان‌های شکل‌گیری تمدن است را با آیات ۸۳ و ۸۴ سوره بقره که گزارشی از ده فرمان موسی را ذکر کرده است و نسبت به تورات قابل اعتمادتر است تطبیق دهیم، همین موارد در آن جا هم ذکر شده است. هرچند که ده فرمان تحریف شده‌ی حضرت موسی که در تورات به آن اشاره شده هم تقریباً همین موارد را اشاره می‌کند.

- در ده فرمان موسی نیز می‌بینیم که دعوت به توحید و رد شرک و بت‌پرستی، احترام به پدر و مادر، پرهیز از قتل و زنا و دروغ، پرهیز از قسم خوردن به دروغ و تعطیل کردن کارها در روز شنبه، اشاره شده است که اگر چه این ده فرمان تحریف شده است، اما یک قانون اجتماعی و حکومتی است و از این جهت می‌تواند به ده اصل اشاره شده در آیات ذکر شده‌ی پیشین نزدیک باشد.

- اما در ادامه می‌توان اصول قرآنی ذکر شده را با هفت قانون نوح علیه‌السلام که بعد از طوفان و پیاده شدن از کشتی تشریح

شد، مقایسه کنیم و تطبیق دهیم؛ در اینجا هم می‌بینیم که، توحید و پرهیز از شرک و بت پرستی، پرهیز از ریختن خون به ناحق، پرهیز از خودکشی و قتل فرزندان به ناحق، پرهیز از زنا و تهمت و سوگند ناروا، پرهیز از خوردن گوشت حیوان زنده، برپایی عدل و داوری و در انتها تشکیل دادگاه شرعی برای نظارت بر اجرای شش فرمان قبلی مورد تأکید قرار گرفته است که مجدداً با اصول دهگانه ذکر شده در ابتدای بحث تطبیق دارد.

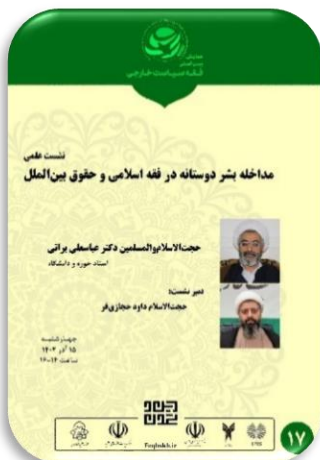
- در آیات سوره اسرا می‌بینیم که همان بنیان‌ها را با جزئیات ذکر می‌کند و از این لحاظ نسبت به آیات ذکر شده پیشین، خیلی کامل‌تر است و همچنین در انتهای آیات می‌فرماید که اگر دنبال نامی برای این اصول هستید، اینها که گفته شد، حکمت است.
- من جدولی درست کردم که در آن همه‌ی اصول مورد اشاره در ده فرمان موسی و هفت فرمان نوح را با آیات سوره انعام تطبیق دادم که در انتها این اصول با کمی تسامح تبدیل به ۱۳ مورد شد که تقریباً همه‌ی این مبانی روبه روی هم هستند و می‌توان فقه تمدنی را بر این بنیان‌ها، بنا کرد.
- اگر براساس مبانی دینی ذکر شده جامعه را بچینیم، جامعه هم

همراه با آن پیش می‌رود. چراکه این امور همان حکمتی است که پایه‌ی جامعه روی این‌ها بنا می‌شود و اکنون اگر به سؤالی که در ابتدا مطرح شد بازگردیم، می‌بینیم که موضوع دیگر تغییر کرده و جامعه وارد مسئله‌ای شده که نامش تشکیل تمدن است.

نشست هفدهم

با موضوع: مداخله بشر دوستانه در فقه اسلامی و حقوق بین‌الملل

هفدهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور حجت‌السلام و المسلمین دکتر عباسعلی براتی، استاد تمام جامعه المصطفی، با موضوع «مداخله بشر دوستانه در فقه اسلامی و حقوق بین‌الملل» در سالن جلسات موسسه دین و تمدن و با حضور دانش‌پژوهان این موسسه در تاریخ ۱۵ آذر ۱۴۰۲ در قم برگزار شد.

با توجه به آشنایی استاد با زبان‌های گوناگون و استفاده از منابع مادر و آشنایی گسترده در این حوزه‌ها، این بحث میان‌رشته‌ای به خوبی تبیین شد.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- ابتدا باید روشن شود جهاد ابتدایی یا مداخله بشردوستانه

مربوط به کدام رشته علمی است. رشته‌های علمی گوناگونی با این موضوع درگیر هستند که ما اکنون به خاطر فقه سیاست خارجی جمع شده‌ایم. اما این بحث، یک موضوع چند رشته‌ای یا میان رشته‌ای است.

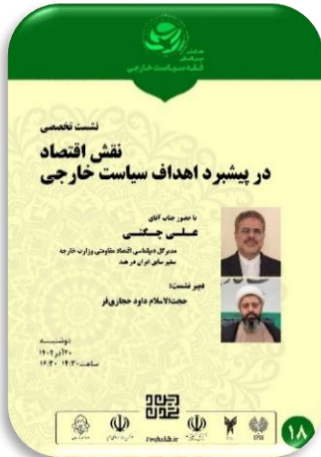
- ابتدا باید به تعریف جهاد ابتدایی بپردازیم. بر سر این مسئله ابهام و اختلاف بسیاری وجود دارد. چون کار دقیقی انجام نداده و طرح نکرده‌ایم. افراد با مطالعه می‌گویند جهاد ابتدایی یعنی اینکه اسلام را با زور و اسلحه به جایی وارد کنی! آیا منابع این را نشان می‌دهد؟ آیه‌ای که در صدر صبحت‌ها خوانده شد، این را نشان می‌دهد؟ اینکه با اسلحه بروید و دین خدا را تبلیغ کنید یک بحثی است که غربی‌ها آن را گرفته‌اند و بر علیه اسلام کار منفی انجام می‌دهند. ما هم به حالت دفاع و توجیه افتادیم. ولی خود آنها با عنوان حقوق روز و حقوق معاصر برای خود چنین مسئله‌ای را بازتعریف کرده‌اند.

- جهاد ابتدایی را آن‌چنان جا انداخته‌اند که امروز هم روشنفکران ما در مانده‌اند که آیا جهاد ابتدایی می‌خواهد به آزادی اندیشه صدمه بزند. آیا می‌خواهد با زور دین اسلام را تحمیل کند. اینها تبلیغات غربی‌هاست و اصلاً آیه‌ای از قرآن این را نمی‌گوید که بجنگید و اسلام را پیش ببرید. بلکه بیان شده هدف از این جهادی که بیان شده این است که مستضعف‌ها را یاری کنید.
- ما در قرون اول تا چهارم با مسائل حکومت درگیر نبودیم، به خاطر آنکه فقه ما دولت دستش نبوده و سر و کارش با دولت‌ها کم بوده است. بعد از آن نیز با روز کار آمدن حکومت‌های شیعی باز بر روی مسائل مورد نیاز کم کار شده است. الان به برکت جمهوری اسلامی دوباره این میادین فراهم شده و باید به صورت منسجم‌تری در بحث حقوق بین‌الملل و حقوق بشردوستانه ورود کرد.

نشست هجدهم

با موضوع: نقش اقتصاد در پیش‌برد اهداف سیاست خارجی

هجدهمین نشست همایش بین‌المللی فقه سیاست خارجی با حضور دکتر علی چگنی، سفير سابق ايران در هند و مدير ديپلماسی اقتصادی وزارت امور خارجه، با موضوع «نقش اقتصاد در پیش‌برد اهداف سیاست خارجی» در سالن جلسات موسسه دین و تمدن با حضور دانش‌پژوهان این موسسه در بیستم آذر ۱۴۰۲ در قم برگزار شد.

گزیده‌ای از نکات ارائه شده:

- به لطف الهی و عنایت اهل‌البیت (ع) پویایی فقه شیعه باعث می‌شود بتوانیم با استفاده از گسترش روابط اقتصادی خود با کشورهای دنیا، جایگاه خود را در روابط بین‌الملل ارتقا داده و کاری کنیم که دیگر کشوری نتواند هرگونه که خواست در روابط با ما انجام دهد.

- فقه شیعه همواره از ویژگی پویایی برخوردار بوده و به خصوص سرعت منطقی این پویایی از زمان صاحب جواهر به این طرف متناسب با نیازها و اقتصادهای روز بیشتر بوده است و این به معنای واجد پویایی توأم با مهندسی بودن فقه شیعه است. اما متأسفانه از این ویژگی مهندسی فقه شیعه در زمینه‌ی ایجاد و گسترش روابط اقتصادی با جهان خارج استفاده مطلوب صورت نگرفته است. لذا انتظار می‌رود که حوزه علمیه و فقهای ما در این خصوص عنایت بیشتری داشته باشند.

- اساس روابط بین‌الملل بر قوانین و مقررات کنسولی بنا شده است و اساس و خمیرمایه‌ی قوانین کنسولی نیز حمایت از تجار و بازرگانان است. بنابراین میتوان گفت: روابط اقتصادی و تجارت عصاره‌ی روابط بین‌الملل است. چرا که تجارت و روابط

اقتصادی قدرت می‌آورد و اگر بخواهیم مثالی را متناسب با ایام فاطمیه (س) بزنم شاید بتوان گفت که هدفت از ایجاد قضیه فدک از دیدگاه اقتصادی این بود که می‌خواستند اهل بیت پیامبر (ص) از قدرت مادی دور کنند و غصب فدک به نوعی شبیه به وضع تحریمها در دوره حاضر است که هدف از آن این بود که نخ تسیب روندهای اقتصادی کشور را پاره کنند و هزینه روابط اقتصادی ما با دنیا را بالا ببرند.

- کاربردی‌ترین بخش ارتباط ما با دنیای خارج بر اساس فقه شکل می‌گیرد، این که چگونه حرف بزنیم و به تفاهم برسیم، چگونه از حق خود دفاع کنیم و مرزبندی‌ها را رعایت کنیم و چگونه از جایگاه خود در دنیا با ادبیات دنیا پسند دفاع کنیم؛ همگی مستقیم و غیرمستقیم بر اساس فقه که پایه حقوق است شکل می‌گیرد.

- به عنوان مثال برای اهمیت جایگاه اقتصادی در روابط بین‌الملل آنچه که باعث شده در این سال‌ها و در بدترین شرایط روابط چین و آمریکا قطع نشود، حجم صدها میلیارد دلاری تبادل و روابط اقتصادی است که بین این دو کشور وجود دارد. این مورد درباره روابط ایران و ترکیه نیز صدق می‌کند. در

دوره‌هایی که روابط سیاسی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه تیره بود، اما همچنان روابط اقتصادی برقرار بوده و هیچگاه قطع نشده است. پس منافع ملی کشورها که به منافع اقتصادی گره خورده باعث می‌شود که هر کشور در ترجیحات و روابط خود با کشورهای دیگر، این را مد نظر داشته باشند. و به این سادگی‌ها روابط کشور در ابعاد اقتصادی دستخوش بحران نشود.

- در دنیا هزینه برخورد با کشورها بیش از هر چیزی تابع منافع مالی و حجم مبادلات اقتصادی کشورهاست. وقتی حجم روابط اقتصادی ما با کشوری بالا باشد در مقایسه با کشور دیگری که روابط اقتصادی کمی داریم، طبیعی است که وزن روابط با کشور اول متفاوت با کشور دوم باشد و به این ترتیب هزینه مقابله با ما تغییر می‌کند. کشورها سعی می‌کنند بر اساس حجم روابط اقتصادی با سایر کشورها، روابط خود را با آنان تنظیم کنند. به همین دلیل می‌بینیم که با نبود روابط

اقتصادی، روابط فرهنگی، سیاسی و... تحت الشعاع قرار می‌گیرد.

- به همین دلیل فهم این که روابط اقتصادی تا چه اندازه در روابط بین‌الملل تاثیر می‌گذارد، تفقه در این موضوع یک دانش راهبردی محسوب می‌شود. چرا که افرادی با ذهنیت راهبردی در حاکمیت کشورها همواره در حال حساب و کتاب هستند که هر کاری که در روابط با کشورهای دیگر انجام می‌دهند، چقدر هزینه و فایده دارد.

- متأسفانه یا خوشبختانه در روابط بین‌الملل خویشاوندی معنا ندارد، دوستی و برادری منهای منافع ملی معنا ندارد و آنچه مهم است منافع ملی و روابط اقتصادی که بخشی از آن می‌باشد، است. منافع ملی در روابط بین کشورها حاکم بر همه چیز است و متأسفانه این وسط دیگر اخلاق و شفقت و... خیلی جایگاهی ندارد و عقلانیت به معنای دو دو تا چهار تا اصل و اساس این روابط است. روابط اقتصادی شالوده‌پیشبرد اهداف سیاست خارجی در روابط بین‌الملل و در واقع ابزار آن است.

- به همین دلیل مثلاً خیلی از کشورها دنبال ارتباط با ما هستند،

اما چون نطفه این کار بر اساس روابط اقتصادی اعم از سرمایه‌گذاری، تولید و تجارت بسته نشده، صرفاً به ما لبخند دیپلماتیک می‌زنند و می‌گویند هر وقت تحریم‌های آمریکا برداشته شد در خدمت شما هستیم!

- البته سیاست خارجی ادامه سیاست داخلی است و به همین علت یک اقتصاد پویا، قوی، توسعه یافته، تولیدکننده و واجد انواع توانمندی‌های اقتصادی و تجاری می‌تواند روابط اقتصادی مستحکمی با سایر کشورها برقرار کند. امروزه بهترین دیپلمات‌های جهان کسانی هستند که به علوم بازرگانی و تجاری نیز مسلط هستند.
- به عنوان مثال اگر روابط اقتصادی ما با کشورهای همسایه شرقی را در حد پنج تا ده میلیارد دلار در کوتاه مدت باشد، دیگر مسائل امنیتی و تروریسم و... نیز تا حدود زیادی حل خواهد شد. زیرا تجارت و روابط اقتصادی شغل ایجاد خواهد کرد و زمینه‌های بسیار زیادی را از ناامنی و بی‌ثباتی در این قبیل مناطق را از میان خواهد برد. بنابراین اگر قرار باشد، روابط سیاسی و فرهنگی خوبی با دنیا شکل دهیم، باید پایه آن برقراری روابط اقتصادی باشد.

- روابط یک کشور و حجم تبادلات اقتصادی هند با روسیه باعث شد که هند در شرایط تحریم غرب علیه روسیه شرکت نکند و در واقع عمق و گستردگی روابط اقتصادی این دو کشور باعث این موضوع شد. حجم روابط اقتصادی هند با روسیه باعث نشد که هند در تحریم روسیه، آمریکا و غرب را همراهی کند. چرا میزان روابط اقتصادی درهم تنیده هند و روسیه مانع این همراهی شد.

- اگر می‌خواهیم در دنیا ثبات داشته باشیم، به گونه‌ای که هر کاری که خواستند در روابط با ما انجام ندهند باید با دنیا روابط اقتصادی محکم، پایدار، فزاینده و درهم تنیده داشته باشیم. روابط اقتصادی در هم تنیده یعنی رابطه دو طرفه و به گونه‌ای باشد که دو طرف از این رابطه بر اساس حفظ منافع ملی طرفین سود ببرند و منتفع بشوند، نه فقط یکی از طرفین و لازم است

سهم ما در زنجیره ارزش و تامین جهانی هر روز بیشتر و جایگاه ما محکم تر شود.

- از سوی دیگر در نظام اسلامی در کنار پیوست اقتصادی، معرفت بین‌المللی و پرهیز از روابط استثمارگرانه و ناشی از اضطراب طرف مقابل و روابط با رنگ و لعاب اخلاقی باعث می شود طرف مقابل به ما اعتماد بیشتری داشته باشد و در شرایط بحرانی، کمک های سابق را فراموش نکند و در صدد جبران برآید. چگنی در بخش دیگری از سخنان خود گفت: اگر قرار باشد ساختمان حکمرانی یک کشور را در نظر بگیریم، بخش عمده ی استحکام این ساختمان بر اساس روابط اقتصادی متداخل و تامین کننده ی منافع هر دو طرف شکل می گیرد.
- به روابط اقتصادی در سیاست خارجی در فقه السیاسه یا فقه الاقتصاد باید بیشتر از این پرداخته شود و روابط بین المللی به ویژه بین المللی را بیش از این در نظر داشته باشد. زیرا دنیا دیگر مثل ژاپن ۴۰۰ سال پیش نیست که دور خود دیوار کشیده بود و اجازه ورود به کسی نمی داد و فقط بندر یوکوهاما را برای پهلو گرفتن کشتی‌ها باز گذاشته بود. دنیا آن چنان بین المللی شده و مرزهای بین ملت ها رقیق شده که دیگر نمی توان دور

خود دیوار کشید.

- اقتصاد مقاومتی یعنی اقتصادی تاب آوری، یعنی اقتصاد به گونه ای نباشد که هر بادی وزید، اقتصاد شما به لرزه بیافتد. متنوع کردن بازار صادراتی و اقتصادی و متنوع کردن محل تامین مایحتاج حیاتی داخلی یکی از اصول و مبانی عاقلانه و راهبردی روابط اقتصادی کشور است و هر چه میخ اقتصاد دورتر کوبیده شود، مقاومت خیمه آن اقتصاد ملی در برابر نوسانات و آسیب بیشتر خواهد بود. بنابراین گسترش روابط اقتصادی با جهان مبتنی بر منافع ملی و تقویت تولید داخلی بخش مهم و اجتناب ناپذیری از اهداف اقتصاد مقاومتی است.
- ترسیم و ایجاد و تثبیت ادبیات اقتصاد مقاومتی در جمهوری

اسلامی ایران را یکی از راهبردی‌ترین تصمیم های ملی کشور جمهوری اسلامی ایران بوده است که توسط مقام معظم رهبری اتخاذ شده است.

شیوه‌نامه ارائه مقالات

شیوه‌نامه ارائه مقالات در همایش

از اساتید، پژوهان، طلاب و دانشجویان بزرگواری که قصد ارائه مقاله در همایش بین المللی فقه سیاست خارجی را دارند، تقاضا می‌شود با توجه به محورهای همایش، موضوع مقاله و چکیده آن را ارسال نمایند.

مهلت ارسال چکیده مقالات: ۲۲ بهمن ۱۴۰۲
مهلت ارسال متن نهایی مقاله: ۱۵ خرداد ۱۴۰۳

● شیوه مقاله نویسی همایش:

۱. در آغاز مقاله بعد از بسمله، به ترتیب عنوان مقاله، نام و نام خانوادگی نویسنده یا نویسندگان آورده شود. لازم است تحصیلات، عنوان علمی و تخصص نویسنده یا نویسندگان و آدرس الکترونیکی آنان و شماره تماس در پاورقی اسامی ذکر شود.

۲. عنوان کوتاه، گویا و بیان‌کننده محتویات مقاله باشد.
۳. چکیده حداقل ۸ و حداکثر ۱۲ سطر (حداکثر ۱۷۰ کلمه) و منعکس‌کننده متن و نتیجه باشد.
۴. کلیدواژه‌ها: بین ۴ تا ۶ کلمه اصلی و در برگیرنده موضوع مقاله باشد.
۵. متن مقاله حدود ۴۰۰۰ کلمه تا ۷۰۰۰ کلمه و حدود حداقل ۱۵ و حداکثر ۲۰ باشد.
۶. ارجاعات متنی به صورت درون‌متنی (نام کتاب، جلد و صفحه)؛ (نام مجله، شماره مجله و صفحه)؛ (آدرس سایت به لاتین) آورده شود.
۷. تیتورها بر اساس اعداد و حروف ابجدی شماره‌گذاری و راست‌چین شوند.
۸. نتیجه کوتاه و حداکثر ۲۵۰ کلمه و بیان‌کننده بحث و آرائه یافته‌های تحقیق باشد.

● در نگارش فهرست منابع در آخر مقاله به تذکرات ذیل توجه شود:

۱. کتاب: به ترتیب حروف الفبا. نام خانوادگی، نام [نام مشهور]، سال انتشار، عنوان کتاب، نام مترجم یا مصحح، نام ناشر، محل نشر، شماره چاپ.
۲. مقاله: نام خانوادگی، نام، عنوان مقاله، نام مجله، دوره یا سال، شماره، (سال نشر)، شماره صفحات مقاله.

● قلم نگارش تمام مقاله از b badr استفاده شود تیتراها با فونت ۱۸ و ۱۶ و متن با فونت ۱۲ و چکیده و نتیجه و منابع با فونت ۱۰ و کلیه عبارات لاتین با قلم Times New Rom و با فونت ۱۲ تنظیم و فاصله خطوط یک سانتیمتر باشد.

توجه: حق رد یا قبول و نیز ویراستاری مقالات و چاپ آن برای همایش محفوظ و مقالات دریافتی مسترد نمی‌شود. همچنین چنانچه مقاله‌ای خارج از ضوابط باشد، قابل بررسی نخواهد بود.

تعیین و تبیین چارچوب، محدوده، وظایف و اختیارات سیاست‌گذاران، مجریان و دیپلمات‌ها، برای پی‌گیری مأموریت‌های محوله برعهده دانش فقه است و فقیه در این زمینه عهده‌دار مسئولیت است که باید‌ها و نبایدها را تبیین کند و وظایف عباد را مشخص سازد. به بیان دیگر، فقه سیاست خارجی وظیفه دارد بایدها و نبایدهای حوزه‌ی دیپلماسی اعم از دیپلماسی رسمی، دیپلماسی آشکار (رسانه‌ای یا عمومی) یا دیپلماسی پنهان را تبیین کند.

فقه سیاست خارجی؛ ج ۱